

WYŻSZE KURSY OBRONNE

Jan Wojnarowski

INTERPRETACJA ZADAŃ
DLA ORGANÓW ADMINISTRACJI
PUBLICZNEJ W ZAKRESIE
BEZPIECZEŃSTWA RP

55840

Warszawa 2003

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Jan Wojnarowski

**INTERPRETACJA ZADAŃ DLA ORGANÓW
ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ
W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA RP**

55840

WARSZAWA 2003

Niniejszy materiał studyjny jest przeznaczony do wykorzystania na Wyższych Kursach Obronnych dla kierowniczej kadry administracji publicznej.

128070

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. POJĘCIE BEZPIECZEŃSTWA, ZAGROŻEŃ I KRYZYSÓW	8
1.1. Stany stabilności bezpieczeństwa w państwie (RP)	18
2. USTAWY O STANACH NADZWYCZAJNYCH W PAŃSTWIE	19
▶ o stanie klęski żywiołowej	19
▶ o stanie wyjątkowym	25
▶ o stanie wojennym	28
3. INTERPRETACJA USTAWY I ROZPORZĄDZEŃ DOTYCZĄ- CYCH POWSZECHNEGO OBOWIĄZKU OBRONY RP	33
3.1. Układ ustawy o powszechnym obowiązku obrony	33
3.2. Przedmiot ustawy	34
3.3. Podmioty realizujące ustawę	35
3.4. Działy ustawy	36
▶ Administrowanie rezerwami osobowymi	36
▶ Służba wojskowa	47
▶ Obrona cywilna	49
▶ Służba w jednostkach zmilitaryzowanych	50
▶ Służba zastępcza	53
▶ Świadczenia na rzecz obrony	54
4. GOTOWOŚĆ OBRONNA PAŃSTWA I JEJ STANY	58
4.1. Założenia gotowości obronnej państwa	58
4.2. Zasadnicze czynniki kształtujące GOP	62
4.3. Stany gotowości obronnej państwa	63
4.4. Główne zadania GOP dla szczebla centralnego	64
4.5. Kierowanie procesem podwyższania gotowości obronnej państwa ...	65
5. ZAŁOŻENIA MOBILIZACJI GOSPODARKI	66
5.1. Pojęcie mobilizacji gospodarki	66
5.2. Mobilizacja gospodarki - problemy i elementy	67
5.3. Organizowanie zadań na rzecz obronności	68
▶ w czasie pokoju	70
▶ w czasie kryzysu	77
▶ w czasie wojny	77
5.4. Rezerwy państwowe i cele programu mobilizacji gospodarki	80
ZAKOŃCZENIE	86
BIBLIOGRAFIA	87

WSTĘP

Pojawiające się coraz to nowe zagrożenia wpływają na ogólną sytuację międzynarodową, która staje się mniej stabilna i przewidywalna. Polska mająca unormowane, przyjazne i partnerskie stosunki ze wszystkimi swoimi sąsiadami, a bezpieczeństwo i integralność RP nie są obecnie bezpośrednio zagrożone przez którekolwiek z mocarstw znajdujących się w naszym otoczeniu. Nie ma też podstaw do roszczeń terytorialnych wobec naszego kraju. W tym kontekście członkostwo Polski w strukturach integracji europejskiej stanowi szansę dla rozwoju społeczno-gospodarczego i realizacji żywotnych interesów oraz aspiracji cywilizacyjnych.

Przyspieszony proces globalizacji przynosi dla naszego kraju wielorakie skutki w tym pozytywne i negatywne. Do pozytywnych można zaliczyć rozszerzenie się międzynarodowego handlu i kooperacji gospodarczej, współzależności gospodarczej państw i regionów, ułatwienie przepływu kapitału i innych dóbr, rozwój kontaktów międzyludzkich oraz postępu technologicznego. Natomiast negatywne zjawiska globalizacji to głównie brak poczucia bezpieczeństwa, narastające problemy zagrożenia ekologicznego oraz zróżnicowany rozwój państw bogatych i niedorozwój państw ubogich. Problem braku poczucia bezpieczeństwa przejawia się na tle ekonomicznym, politycznym, kulturowym i ideologicznym. Ponieważ lokalne niestabilności i konflikty przeradzają się w zagrożenia asymetryczne i niekonwencjonalne, do przeciwstawienia się jeszcze słabo przygotowanym narodowym systemom obronnym.

Podstawę skuteczności działania państwa stanowią dobrze skonstruowane akty prawne, zrozumiałe i czytelne dla organów administracji publicznej oraz obywateli. Przeciętny wykonawca (obywatel) na co dzień ma do czynienia z działalnością samorządu terytorialnego. Samorząd terytorialny występuje w formie o przymusowym charakterze członkostwa, obejmując swoim zasię-

giem wszystkie osoby zamieszkałe na terenie określonej jednostki podziału terytorialnego państwa.

Samorządność tego organu polega na niezależnym od administracji rządowej rządzeniu własnymi sprawami społeczności lokalnej. Zatem samorząd terytorialny jest jedną z postaci władzy wykonawczej, funkcjonującej w ramach kierowania zdecentralizowanego, czyli nie podporządkowanej hierarchicznie organowi administracji rządowej.

Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest **g m i n a** jako wspólnota samorządowa, wyodrębniona od organów administracji rządowej, posiadająca własne kompetencje wynikające z prawa i wykonująca zadania publiczne samorządu oraz ma własną odpowiedzialność. Gmina, podobnie jak inne jednostki samorządu terytorialnego posiada osobowość prawną.

P o w i a t stanowi kolejną, po gminie, jednostkę samorządu terytorialnego, powoływany jest do funkcjonowania przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia. Powiaty nie stanowią instytucji nadzoru, czy też kontroli w stosunku do gmin. Realizują przypisane im ustawowo zadania o charakterze ponadgminnym.

W o j e w ó d z t w o stanowi jednostkę samorządu terytorialnego, czyli regionalną wspólnotę samorządową oraz największą jednostkę zasadniczego podziału terytorialnego kraju w celu wykonania zadań administracji publicznej. Działalność samorządu województwa nie narusza samodzielności powiatu i gminy, a organy tego samorządu nie posiadają kompetencji nadzorczych ani kontrolnych wobec powiatu i gminy, ani też nie są organami wyższego stopnia w postępowaniu administracyjnym. Zadania samorządu województwa wykraczają swoim zasięgiem poza zadania gmin i powiatów. Należą do nich głównie określanie strategii rozwoju województwa, przeciwdziałanie bezrobociu, aktywizacja lokalnego rynku pracy, ochrona środowiska, zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego, dróg publicznych i transportu.

W świetle ustawowych przepisów¹ organami administracji rządowej w województwie są: wojewoda, sprawujący władzę administracji rządowej oraz nadzór nad jednostkami samorządu terytorialnego i jest także reprezentantem skarbu państwa, a ponadto działający pod jego zwierzchnictwem kierownicy zespolonych służb, inspekcji i straży wykonują zadania w imieniu wojewody lub własnym.

Współczesne organy administracji publicznej są żywo zainteresowane wypełnianiem zadań dotyczących bezpieczeństwa państwa. Związane jest to z integracją naszego państwa ze strukturami europejskimi, do których wpisane są problemy zapewnienia bezpieczeństwa obywateli, podmiotów i całego kraju. Nowe ustawy o stanach nadzwyczajnych w RP przybliżają tę problematykę organom administracji publicznej.

Materiały zawarte w tej publikacji mogą przyczynić się do bliższego poznania problemów związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i odpowiednim reagowaniem w wypadku zaistnienia kryzysu.

---

¹ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwach (DzU RP z dnia 18 lipca 1998 r. nr 91 poz. 577). Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu trójstopniowego zasadniczego podziału terytorialnego państwa (DzU RP nr 96 poz. 603).

1. POJĘCIE BEZPIECZEŃSTWA, ZAGROŻEŃ I KRYZYSÓW

Stan bezpieczeństwa nie jest zjawiskiem stałym, bowiem ciągle pojawiają się sytuacje zagrożenia. W wymiarze podmiotowym bezpieczeństwo kojarzy się z pewnością istnienia i przetrwania przy braku poważnych zagrożeń. Natomiast w wymiarze przedmiotowym bezpieczeństwo ma znamiona pewności istnienia niezbędnych warunków rozwoju i aktywności (działania) człowieka.

Bezpieczeństwo – stan, który daje poczucie pewności i gwarancje jego zachowania oraz szansę do doskonalenia. Jest to jedna z podstawowych potrzeb człowieka; sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, na przykład: zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych ...².

Powszechnie mówi się, iż bezpieczeństwo jest wtedy, gdy każdemu potencjałowi zagrożenia jest w stanie przeciwstawić się równoważący potencjał bezpieczeństwa. Jeżeli ta równowaga zostanie zachwiana na korzyść zagrożenia, to mamy do czynienia z kryzysem.

Bezpieczeństwo jest zjawiskiem zależnym od bardzo wielu czynników: zagrożenia związane z obecnymi trendami rozwoju warunkują się wzajemnie i, w rezultacie, również wzajemnie wzmocniają lub osłabiają (np. przyrost ludności może w określonych warunkach zwiększyć rozwój gospodarczy, lecz może również stać się główną przyczyną zmniejszenia się tegoż wzrostu; zwiększenie przyrostu naturalnego obciąża środowisko naturalne, prowadzi do bezrobocia i rozwoju migracji, może stać się przyczyną konfliktów, które z kolei mogą być głównym sprawcą stagnacji lub znacznego obniżenia potencjału gospodarczego i tym samym osłabienia bezpieczeństwa danego państwa). To, czy i kiedy jakieś zjawisko osiągnie poziom krytyczny dla bezpieczeństwa regionalnego lub globalnego, zależy od wielu czynników, których całkowite

---

² Słownik terminów bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002.

przebadanie i sprecyzowanie jest często trudne lub wręcz niemożliwe. Dlatego przy opracowywaniu prognoz kryzysów i wynikających z nich modeli bezpieczeństwa chodzi w najlepszym wypadku o częściowe, a nie w bardzo dużym stopniu prawdopodobne hipotezy poszczególnych interakcji³.

Bezpieczeństwo ma obecnie również wymiar pozawojskowy: chodzi o obronę praw człowieka, umacnianie gospodarki, ochronę środowiska, zwalczanie zorganizowanej przestępczości i nielegalnej migracji oraz handlu narkotykami i bronią, zapobieganie rozprzestrzenianiu się broni masowego rażenia i wiele innych zjawisk. Niezbędne jest więc wspólne działanie wszystkich instytucji, niemilitarnych i militarnych także w tych obszarach.

Granice między pokojem i wojną są płynne: w związku z tym rozmywają się również granice między bezpieczeństwem zewnętrznym a wewnętrznym. Podstawową przesłanką warunkującą stosunki między państwami terytorialnymi, mającą wpływ na wojnę o pokój, a więc na użycie przez nie siły militarnej lub podtrzymywanie stosunków pokojowych, jest stabilna, pokojowa ekonomika. Potwierdzeniem tego są reakcje rynków finansowych na zmiany powstałe w wyniku wydarzeń z 11 września. Świadczą o tym również dyskusje w wielu krajach na temat użycia sił zbrojnych w sprawach wewnętrznych.

Zapewnienie bezpieczeństwa nie jest już sprawą jednego państwa: teza ta w odniesieniu do bezpieczeństwa zewnętrznego nie jest bynajmniej nowością, jest nią natomiast w stosunku do bezpieczeństwa wewnętrznego. Różnice występujące w poszczególnych państwach odnośnie do przepisów dotyczących bezpieczeństwa wewnętrznego oraz różne standardy w tym zakresie – między innymi w sprawach ochrony danych, dochodzeń policyjnych, nadzoru policyjnego oraz ścigania przestępców – utrudniają walkę z międzynarodowymi organizacjami kryminalnymi i terrorystycznymi. Szczególne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w przyszłości będzie miała współ-

---

³ Kaczmarek J., *Myśl Wojskowa* 5/2002.

praca międzynarodowa wojska oraz policji, służb wywiadowczych i bezpieczeństwa, a także innych organizacji o podobnym charakterze.

Zapewnienie bezpieczeństwa wymaga wspólnego, ponadresortowego działania: przezorność w zakresie zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa przejawia się w różnorodnych funkcjach, za których realizację ponoszą odpowiedzialność różne resorty i instytucje. Wszystkie ubiegają się o odpowiednie siły i środki (ludzi i finanse), lecz w działaniu są mniej lub bardziej od siebie zależne i przy prawidłowym wyposażeniu i przygotowaniu są w stanie, w ramach skoordynowanego podziału zadań, osiągać wymierne efekty oraz zwiększać swoje możliwości. To stanie się tym efektywniejsze, im sprawniejsze będą organy kierowania poszczególnymi jednostkami i systemami.

Inaczej mówiąc, ze względu na ograniczone możliwości wymagane są maksymalne ujednoczenia form i sposobów działania oraz przezorność w tworzeniu systemów bezpieczeństwa. Chodzi nie tylko o jednolitość kierowania nimi, lecz także o wspólne planowanie poszczególnych elementów oraz ich przygotowanie do działań.

Rośnie wrażliwość współczesnych państw, szczególnie na niekonwencjonalne formy przemocy: zdolność do funkcjonowania państw zależy w większości wypadków od bezawaryjnej pracy sieci finansowych i komunikacyjnych. Dotyczy to przede wszystkim najważniejszych obszarów, takich jak: energia i zaopatrzenie w wodę, komunikacja, administracja, handel, banki, ubezpieczenia, policja, służby zabezpieczenia i ratownictwa, a także dowodzenie wojskami na wszystkich szczeblach. Możliwości uszkodzenia tego rodzaju sieci są różnorodne i przy stosunkowo małym wysiłku możliwe. Ponadto nie tylko przygotowania, lecz i same ataki są trudne do rozpoznania. Wojna informacyjna nie zapewnia warunków ani do ostrzegania o niebezpieczeństwie, ani do osiągnięcia przewagi obronnej.

Okres neutralności dobiega końca: uderzenia na Nowy Jork i Waszyngton udowodniły, że każde państwo świata może być celem ataku terrorystycznego. Analizując te wydarzenia należy dojść do następujących wniosków: w uderzeniach tych bynajmniej nie chodziło o lokalne i ograniczone działania, lecz o ich znaczenie ogólnoświatowe i w pełni świadome politycznie. Cele zostały wybrane w sposób bardzo przemyślany – World Trade Center jako symbol kapitalistycznego świata, a Pentagon jako symbol globalnej potęgi militarnej. Nie chodziło także o straty w ludziach, nawet tak straszne jak w rzeczywistości były. Nie wchodziły również w rachubę straty gospodarcze, choć ich wielkość jest ogromna. Ważniejsze bowiem były dwie sprawy: mit, że terytorium Stanów Zjednoczonych jest obecnie nienaruszalne – w co wielu ludzi, nie tylko Amerykanów, święcie wierzyło – został obalony; forma i sposób wykonania tego uderzenia, a przede wszystkim brutalność i działanie z zimną krwią, świadczą o skrajnej nienawiści i pełnej pogardzie jego wykonawców nie tylko dla Ameryki, lecz również dla reszty świata, która nie podziela ich poglądów. Oznacza to, że terroryści zidentyfikowali się jako wrogowie cywilizacji.

Kształtowanie polityki bezpieczeństwa: coraz większa niepewność co do form i sposobów stosowanej przemocy zmusza do tworzenia coraz liczniejszych scenariuszy, mniej lub bardziej prawdopodobnych, mniej lub bardziej niebezpiecznych, mniej lub bardziej pożądaných z punktu widzenia politycznego. Z tego względu za celowe dla polityki bezpieczeństwa należy uznać, aby rozwój cywilizacyjny był zbliżony do scenariuszy pożądaných, a więc takich, które z największym prawdopodobieństwem warunkują pokojowe współżycie⁴.

Chodzi o to, że polityka prowadzona przy wykorzystaniu środków dyplomatycznych albo militarnych i jej możliwości nie są już wyłącznym czynnikiem zapobiegania zagrożeniom, gdyż kryzysy powstają na skutek różnorodnych negatywnych zjawisk pojawiających się w skali regionalnej i lokalnej. Polityka

---

⁴ Tamże.

bezpieczeństwa dotyczy wszystkich lub prawie wszystkich jej dziedzin. Dotychczas rozpoznane trendy rozwoju cywilizacyjnego wskazują również, że polityka bezpieczeństwa zostanie w XXI wieku gruntownie zmieniona. Wzrost liczebności ludności, zmiany środowiska, globalizacja, gwałtowny rozwój nauki, techniki i technologii sprawią, że pojawią się nowe formy i sposoby zagrożenia, a w ślad za nimi – nowe scenariusze polityki bezpieczeństwa. Dynamika tych zjawisk i związana z nimi niepewność wymagają, by siły zbrojne przyszłości były zdolne w bardzo krótkim czasie reagować na pojawiające się nowe formy konfliktu. Ich główne siły i środki, przez zdolność do wczesnego rozpoznawania ognisk konfliktów, powinny mieć możliwość nie tylko użycia głównych sił na duże odległości i interweniowania w wypadku kryzysu przy małych stratach, lecz również ochrony własnych sił zbrojnych, ludności i ważnych obiektów, a szczególnie struktury informacyjnej przed uderzeniami terrorystycznymi zarówno przy wykorzystaniu środków konwencjonalnych, jak i informacyjnych.

Analiza problemów bezpieczeństwa oraz zagrożeń i wyzwań w nie godzących pozwala wnioskować, iż dokonuje się swoista ewolucja w tej materii. Bezpieczeństwo nie oznacza jedynie zagrożenia suwerenności terytorialnej oraz przeciwdziałania agresji zbrojnej. Coraz większego znaczenia nabiera problem zagrożeń niemilitarnych, które nie tylko nie ulegają redukcji, ale wręcz przeciwnie – ich częstotliwość, natężenie i rozmiary są coraz większe. Bezpieczeństwo rozszerzając swoje znaczenie na aspekty gospodarcze, społeczne, ekologiczne, kulturalne wymaga jednocześnie mobilizacji władz i całego społeczeństwa do działań na rzecz jego pomnażania. Może to zostać jedynie spełnione poprzez odpowiednią edukację proobronną, proobywatelską, edukację dla bezpieczeństwa, która zmobilizuje ludność do działań na rzecz bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo człowieka, narodu, regionu, czy kontynentu jest problemem zawsze aktualnym i ponadczasowym, jest tym co interesuje i dotyczy każdego z nas, bowiem zgodnie z regułą „Bezpieczeństwo nie jest wszystkim, lecz bez bezpieczeństwa wszystko jest niczym”.

Z przedstawionych rozważań wynika, że wiek XXI znacznie bardziej – nawet wręcz rewolucyjnie – zmienia współczesne bezpieczeństwo w porównaniu ze stanem, który istniał w wieku ubiegłym. Staje się ono obecnie coraz bardziej różnorodne, kompleksowe i znacznie trudniejsze do przewidzenia. Zwiększa się liczba podmiotów, które mogą brać w nim udział. Klasyczny międzypaństwowy wariant wojny staje się coraz mniej prawdopodobny.

Nowe wymagania zmieniają krajobraz przyszłych działań. Ich uczestnicy oraz ich struktury są – w skali dotychczas nieznannej – nie tylko wzajemnie powiązani, lecz także różnorodny sposób uwikłani w wydarzenia międzynarodowe. Coraz widoczniejsze stają się również rozmiary związków między Północą a Południem, gdyż zaczynają coraz skuteczniej pomagać w rozstrzyganiu problemów pojawiających się w podzielonym i zróżnicowanym świecie.

Wszystkie te czynniki mają decydujący wpływ na politykę bezpieczeństwa. Wymagają, by rozumieć ją jako zjawisko obejmujące wszystkie, a przynajmniej prawie wszystkie dziedziny życia. Wymagają również uznania:

- ▶ wielowymiarowego pojmowania kryzysów i konfliktów oraz niezbędności udzielenia odpowiedzi na wszystkie współczesne wyzwania polityki bezpieczeństwa;
- ▶ prewencji jako zjawiska niepodzielonego.

Na przykład w walce z terroryzmem niezbędna okazała się współpraca międzynarodowa, umożliwiająca skuteczne, a zarazem wspólnie uzgodnione rozwiązanie pojawiających się wyzwań.

Szczególnie ważna stała się również współpraca pomiędzy najważniejszymi organizacjami, gdyż sprzyja prowadzeniu skutecznej polityki bezpieczeństwa.

Za najważniejsze przedsięwzięcia w tej dziedzinie, oprócz wkładu militarnego, należy uznać współpracę w zakresie politycznego rozwiązywania konfliktów.

tów regionalnych, kontroli zbrojeń, rozbrojenia i budowy zaufania, rozwoju gospodarczego oraz zapewnienia równości społecznej.

Użyty termin „zagrożenie” postrzegane jest jako sytuacja, w której pojawia się prawdopodobieństwo powstania stanu niebezpiecznego dla otoczenia⁵. Nas głównie interesuje zagrożenie bezpieczeństwa państwa, kiedy to społeczeństwo nie ma warunków dla swobodnego bytu i rozwoju lub są one w istotnym stopniu ograniczone. Najczęstszymi źródłami zagrożeń bezpieczeństwa państwa będą:

- ▶ zróżnicowany cywilizacyjny rozwój państw świata, w tym głównie w dziedzinach technicznych, gospodarczych, społecznych i politycznych – wynika to z różnicy zasobności państw,
- ▶ kształtowanie się regionów kulturowych, w tym wyznaniowych, narodowościowych i cywilizacyjnych,
- ▶ konkurencja w zdobywaniu rynków zbytu, zasobów energetycznych i taniej siły wytwórczej,
- ▶ rywalizacja państw o panowanie nad innymi państwami (blokami państw),
- ▶ nie kontrolowany rozwój demograficzny narodów w stałych granicach państw,
- ▶ nasilenie się klęsk żywiołowych w wyniku „efektu cieplarnianego” oraz towarzyszących rozwojowi, coraz bardziej ryzykownych systemów cywilizacyjnych,
- ▶ skażenie środowiska naturalnego powodujące zmniejszenie życiodajnych zasobów dla ludzi, flory i fauny,
- ▶ trudny do ograniczenia rozwój systemów masowego niszczenia, w tym broni chemicznej, bakteriologicznej, termojądrowej,

---

⁵ Tamże.

- ▶ powstanie nowych chorób cywilizacyjnych powodujących możliwość epidemii,
- ▶ przestępczość zorganizowana i pospolita, w tym agresja dzieci małoletnich,
- ▶ produkcja i handel narkotykami,
- ▶ przemysł broni i materiałów rozszczepialnych,
- ▶ migracje ludności i terroryzm.

Inny podział zagrożeń bezpieczeństwa państwa może dotyczyć poszczególnych sfer działalności np.:

- zagrożenie bezpieczeństwa politycznego,
- zagrożenie bezpieczeństwa publicznego,
- zagrożenie bezpieczeństwa ekologicznego,
- zagrożenie bezpieczeństwa informatycznego,
- zagrożenie bezpieczeństwa gospodarczego,
- zagrożenie bezpieczeństwa kulturowego,
- zagrożenie bezpieczeństwa militarnego.

Wymienione zagrożenia mogą powodować kryzys, który określany jest jako sytuacja będąca następstwem zagrożenia, prowadząca w konsekwencji do zerwania lub znacznego osłabienia więzów społecznych, przy równoczesnym poważnym zakłóceniu funkcjonowania instytucji publicznych, jednak w takim stopniu, że użyte środki niezbędne do zapewnienia lub przywrócenia bezpieczeństwa nie uzasadniają wprowadzenia żadnego ze stanów nadzwyczajnych przewidzianych w Konstytucji RP.

Inne określenia tego zjawiska to:

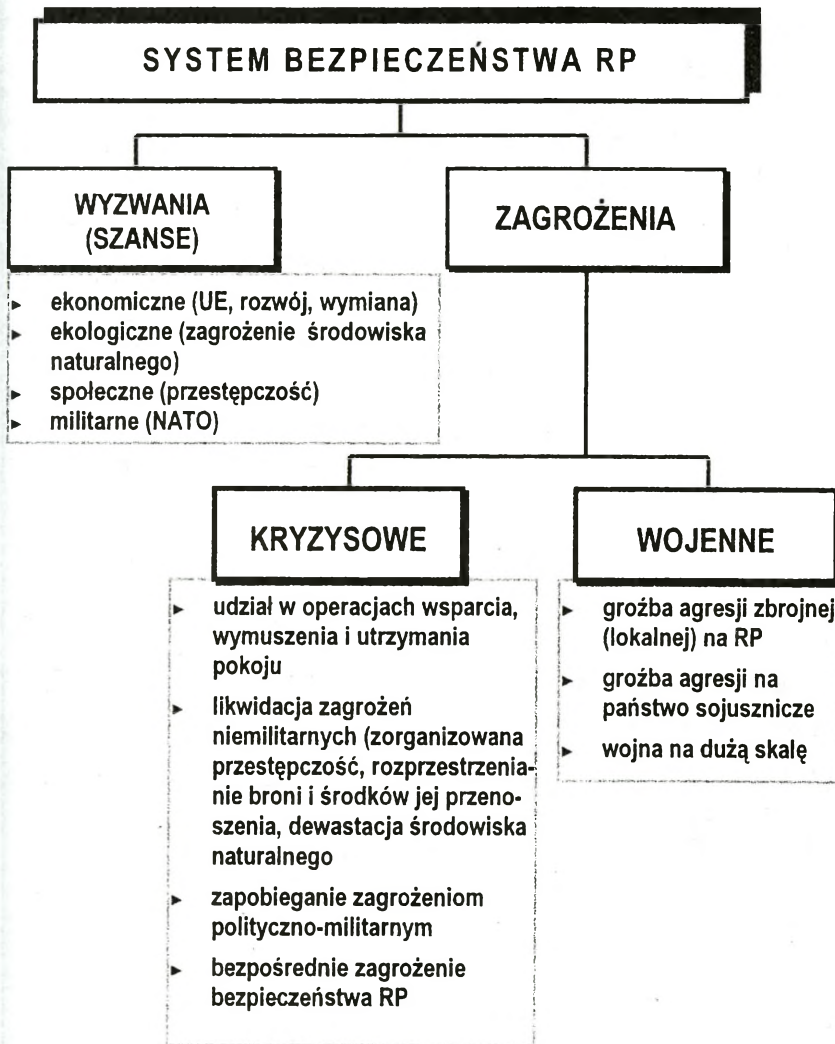
KRYZYS

– sytuacja nadzwyczajna charakteryzująca się wpływem pośrednich zagrożeń na bezpieczeństwo państwa (bez agresji zbrojnej na obszar państwa)

KRYZYS – powoduje zerwanie struktur, funkcji, relacji, stabilności między instytucjami – państwami. Przejawiający się w braku woli rozwiązania problemu, wymagający podjęcia zdecydowanych kroków zaradczych

KRYZYS – przejawia się w powstawaniu:

SPRZECZNOŚCI (interesów) → **KONFLIKTÓW** (natury polityczno-dyplomatycznej i gospodarczej) → **WALKI** (w sferze polityczno-gospodarczej)

Rys. 1. Elementy systemu bezpieczeństwa państwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii bezpieczeństwa RP

1.1. Stany stabilności bezpieczeństwa w państwie (RP)

I. STANY BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA (Strategia bezpieczeństwa RP z 4.01.2000; Strategia obronności RP z 23.05.2000)		
1.	STAN POKOJU	- prowadzone są działania prewencyjno-stabilizacyjne: <ul style="list-style-type: none"> • monitorowanie źródeł zagrożeń • bieżące zapobieganie zagrożeniom • umacnianie bezpieczeństwa otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego
2.	STAN KRYZYSU	- realizowane są zadania dot. reagowania kryzysowego: <ul style="list-style-type: none"> • udział w mediacjach międzynarodowych (sojuszniczych) • likwidacja zagrożeń kryzysowych (opanowanie kryzysu) • zapewnienie osłony skutków kryzysu
3.	STAN WOJNY	- odparcie agresji na Polskę lub państwo sojusznicze: <ul style="list-style-type: none"> • uruchomienie potencjału obronnego • prowadzenie operacji wojennej
II. STANY NADZWYCZAJNE W PAŃSTWIE (Konstytucja RP art. 228)		
1.	STAN KLĘSKI ŻYWIŁOWEJ	- Ustawa z 18.04.2002; Rozp. RM z 3.12.2002
2.	STAN WYJĄTKOWY	- Ustawa z 26.04.2002; Rozp. RM .....
3.	STAN WOJENNY	- Ustawa z 29.09.2002; Rozp. RM .....
III. STANY GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA (Uchwała KOK z 2.09.1997 r.)		
1.	STAŁA GOTOWOŚĆ OBRONNA	- zapewnienie bezpieczeństwa państwa oraz rozwiązywanie sytuacji kryzysowych na drodze polityczno-dyplomatycznej
2.	PODWYŻSZONA GOTOWOŚĆ OBRONNA	- monitorowanie zagrożeń kryzysowych i podnoszenie potencjału obronnego państwa
3.	PEŁNA GOTOWOŚĆ OBRONNA	- rozwinięcie elementów narodowego systemu obronnego państwa do odparcia agresji

2. USTAWY O STANACH NADZWYCZAJNYCH

USTAWA

z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (DzU nr 62 poz. 558)

Układ ustawy

Rozdział 1. Przepisy ogólne (6. art.)

Rozdział 2. Zasady działania organów władzy publicznej (13. art.)

Rozdział 3. Zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela (7. art.)

Rozdział 4. Przepisy karne (2. art.)

Rozdział 5. Zmiany w przepisach obowiązujących i przepis końcowy (6. art.)

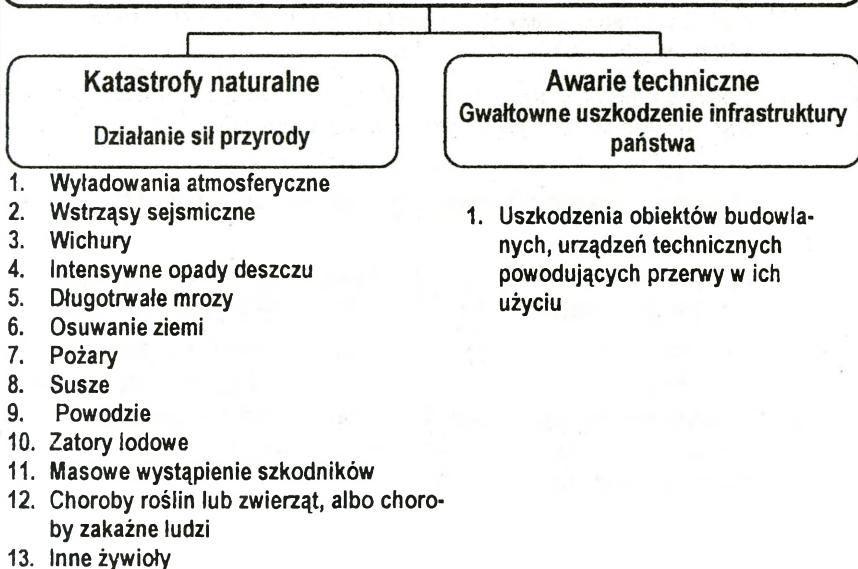
Łącznie 34. artykuły

Ww. ustawa określa:

- tryb wprowadzenia i zniesienia stanu klęski żywiołowej;
- zasady działania organów władzy publicznej;
- zakres ograniczeń wolności i praw człowieka.

KŁĘSKA ŻYWIOŁOWA

To katastrofa naturalna lub awaria techniczna, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mienia albo środowisku na znacznych

1. PRZEPISY OGÓLNE:

- stan kłęski żywiolowej może być wprowadzony dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona kłęski żywiolowej w celu ich usunięcia;
- definicja kłęski naturalnej;
- obszar i czas wprowadzenia stanu kłęski żywiolowej (*nie dłuższy niż 30 dni*);
- RM może, w drodze rozporządzenia, wprowadzić stan kłęski żywiolowej z własnej inicjatywy lub na wniosek właściwego wojewody, określając w nim datę, obszar oraz czas trwania kłęski żywiolowej oraz ograniczenia praw;
- rozporządzenie ogłasza się w DzU RP i podaje się do publicznej wiadomości w drodze rozplakatowania obwieszczeń oraz komunikatów w PR i TV;
- RM może przedłużyć czas trwania kłęski żywiolowej lub znieść go w drodze rozporządzenia.

2. ZASADY DZIAŁANIA ORGANÓW WŁADZY PUBLICZNEJ

- w czasie kłęski żywiolowej organy władzy publicznej działają w dotychczasowych strukturach organizacyjnych państwa i w ramach przysługujących im kompetencji;
- działaniami w czasie trwania kłęski żywiolowej kierują i wydają polecenia:
  - ▲ wójt (burmistrz, prezydent miasta) jeśli stan kłęski został wprowadzony tylko na obszarze gminy,
  - ▲ starosta - jeżeli stan kłęski został wprowadzony na obszarze większym niż jedna gmina wchodząca w skład powiatu,
  - ▲ wojewoda - jeżeli stan kłęski żywiolowej został wprowadzony na obszarze większym niż jednego powiatu wchodzącego w skład województwa,
  - ▲ minister właściwy do spraw wewnętrznych lub inny minister, któremu bezpośrednio podlegają obiekty objęte kłęską żywiolową,
- w wypadku niezdolności do kierowania usuwaniem skutków kłęski żywiolowej wojewoda z własnej inicjatywy lub na wniosek starosty może zawiesić uprawnienia wójta (burmistrza, prezydenta miasta) oraz wyznaczyć pełnomocnika do kierowania tymi działaniami. Powyższe dotyczy także starosty i wojewody;

- kierowanie w celu usunięcia skutków klęski żywiołowej wójt, starosta, wojewoda, pełnomocnik i minister, sprawują przy pomocy utworzonych zespołów reagowania kryzysowego⁶. Do zadań tych zespołów w szczególności należy:
  - ▲ monitorowanie i prognozowanie rozwoju klęski żywiołowej,
  - ▲ opracowanie i aktualizowanie planów reagowania,
  - ▲ realizowanie procedur i programów reagowania w czasie stanu klęski żywiołowej,
  - ▲ opracowanie i aktualizowanie planów reagowania kryzysowego,
  - ▲ planowanie wsparcia organów kierujących działaniami na niższym szczeblu administracji publicznej,
  - ▲ przygotowanie warunków do niesienia pomocy humanitarnej,
  - ▲ realizowanie polityki informacyjnej związanej ze stanem klęski żywiołowej,
- kierowanie działaniami w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia na obszarach i w obiektach jednostek organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez MON, Min. Sprawiedliwości, MSZ, MSWiA, szefa UOP wymaga współdziałania tych resortów;
- w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu są obowiązani uczestniczyć:
  - ▲ PSP, Policja, Państw. Ratownictwo Medyczne i jednostki ochrony zdrowia;
  - ▲ SG, Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa;
  - ▲ urzędy państwowe, agencje, inspekcje, straże i służby;
- w wypadku niewystarczającej liczby sił i środków do usuwania skutków klęski żywiołowej MON może przekazać do dyspozycji wojewody pododdziały lub oddziały SZ RP. Jednostki wojskowe pozostają pod dowództwem przełożonych służbowych i wykonują zadania określone przez wojewodę.

3. ZAKRES OGRANICZEŃ WOLNOŚCI I PRAW CZŁOWIEKA I OBYWATELA

- poniższe ograniczenia stosuje się w stanie klęski żywiołowej w stosunku do osób fizycznych zamieszkałych lub czasowo przebywających na obszarze, na którym został wprowadzony stan klęski żywiołowej oraz w stosunku do osób prawnych mających siedzibę lub prowadzących działalność na tym obszarze;
- ograniczenia polegają na:

⁶ Rozporządzenie RM określa sposób tworzenia zespołów, ich funkcjonowanie (usytuowanie, sposób finansowania członków zespołu, warunki techniczne do pracy, tryb pracy zespołów oraz dokumentację zespołów reagowania kryzysowego).

- ▲ zawieszeniu (zakresie) określonej działalności,
- ▲ nakazaniu pracodawcy oddelegowania pracowników do dyspozycji organu kierującego zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia,
- ▲ reglamentacji zaopatrzenia w odpowiednie artykuły,
- ▲ obowiązku poddania się badaniom lekarskim, leczeniu, szczepieniom ochronnym, kwarantannie,
- ▲ obowiązku stosowania określonych środków lub zabiegów dotyczących ochrony zwierząt i środowiska,
- ▲ dokonywania przymusowych rozbiórek i wyburzeń budynków, obiektów,
- ▲ nakazie ewakuacji w ustalonym czasie i miejscu,
- ▲ nakazie lub zakazie przebywania w określonym miejscu, sposobu przemieszczania się,
- ▲ zakazie prowadzenia strajków, obowiązku pracy w niedzielę, święta i dni wolne,
- ▲ nakazie wykonywania odpowiednich świadczeń osobistych i rzeczowych, powierzeniu pracownikowi wykonywania pracy innego rodzaju pracy niż wynikają one z nawiązanego stosunku pracy,
- rodzaje świadczeń wykonywanych w czasie klęski żywiołowej i podanie ich do publicznej wiadomości w drodze obwieszczeń;
- ograniczenia w przemieszczaniu się środków transportowych niezbędnych do celów ratowniczo-ewakuacyjnych;
- ograniczenia dla mediów, usług pocztowych, telekomunikacyjnych i pracy urzędzeń radiowych.

4. PRZEPISY KARNE

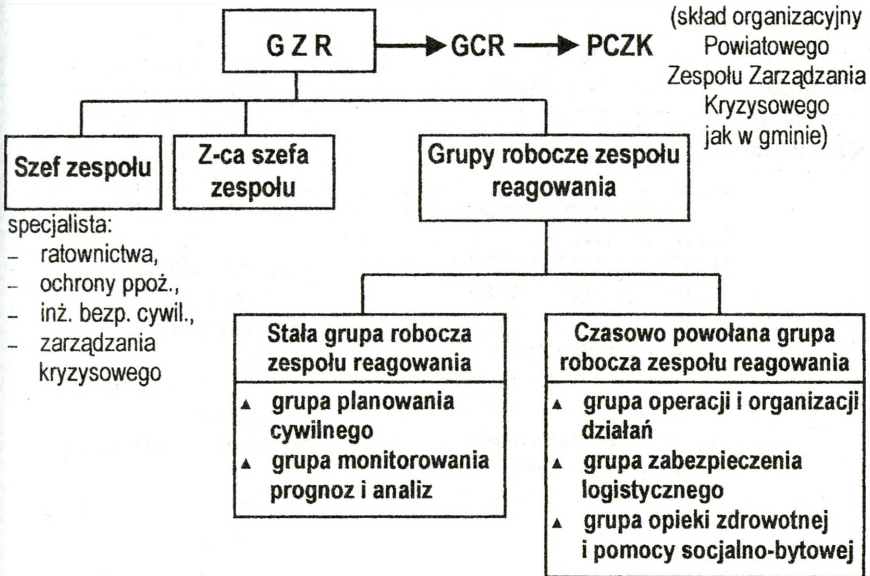
Ustawa określa 20-cia przypadków odpowiedzialności karnej za niewykonanie postanowień ustawowych.

5. ZMIANY W PRZEPISACH OBOWIĄZUJĄCYCH I PRZEPIS KOŃCOWY.

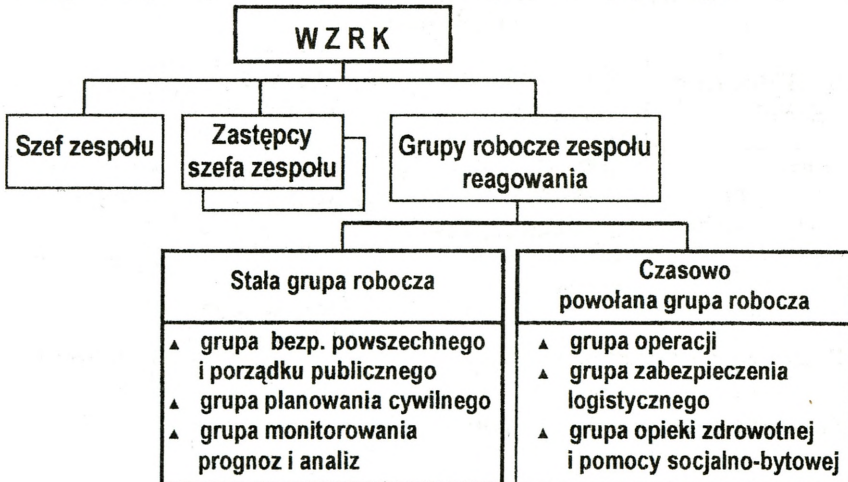
- zmiany w ustawie z dnia 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym;
- zmiany w ustawie z dnia 24.08.1991 r. o ochronie ppoż.;
- zmiany w ustawie z dnia 5.06.1998 r. o administracji rządowej w województwie i samorządzie powiatowym.

**Rozporządzenie RM z 3 grudnia 2002 r. (DzU nr 215 poz. 1818)
w sprawie sposobów tworzenia GZR, P i WZRK oraz Rz ZKK
i ich funkcjonowania**

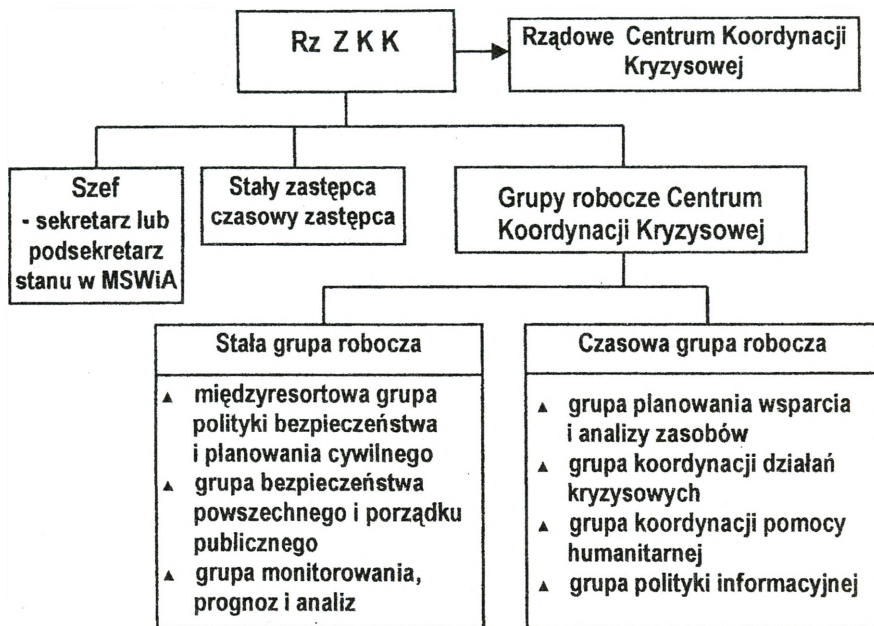
A. Organizacja Gminnego Zespołu Reagowania i Powiatowego Zespołu Reagowania Kryzysowego

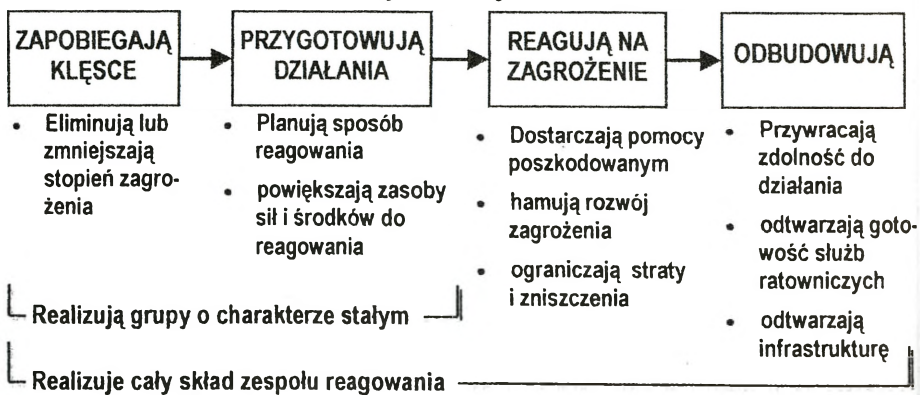
B. Organizacja Wojewódzkiego Zespołu Reagowania Kryzysowego

C. Organizacja Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej

Zespoły reagowania realizują następujące fazy w czasie klęski żywiołowej:

USTAWA
z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym
(DzU nr 113 z 2002 r. poz. 985)

Układ ustawy

Rozdział 1. Przepisy ogólne (6. art.)

Rozdział 2. Zasady działania organów władzy publicznej (7. art.)

Rozdział 3. Zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela (8. art.)

Rozdział 4. Przepisy karne (2. art.)

Rozdział 5. Zmiany w przepisach obowiązujących i przepisy końcowe

Ww. ustawa określa:

- tryb wprowadzenia i zniesienia stanu wyjątkowego;
- zasady działania organów władzy publicznej w tym stanie;
- zakres ograniczenia wolności i praw człowieka, obywatela w stanie wyjątkowym.

DEFINICJA STANU WYJĄTKOWEGO

STAN WYJĄTKOWY

**- OKRES NIE DŁUŻSZY NIŻ 90 DNI, W KTÓRYM NA MOCY
DECYZJI PREZYDENTA RP, NA WNIOSEK RADY MINISTRÓW,
WPROWADZONA ZOSTAJE WZMOŻONA INGERENCJA WŁADZ
ADMINISTRACYJNYCH W ŻYCIE SPOŁECZNO-POLITYCZNE
I GOSPODARCZE KRAJU, NA CAŁYM LUB CZĘŚCI JEGO
TERYTORIUM, JEŻELI JEST ZAGROŻONY: KONSTYTUCYJNY
USTRÓJ PAŃSTWA, BEZPIECZEŃSTWO OBYWATELI, PORZĄDEK
PUBLICZNY**

1. PRZEPISY OGÓLNE

Stan wyjątkowy może być wprowadzony w sytuacji szczególnego zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego.

- Rada Ministrów podejmuje uchwałę i kieruje wnioskiem do Prezydenta RP.
We wniosku podaje się:
  - przyczynę wprowadzenia stanu wyjątkowego
  - niezbędny czas trwania tego stanu (do 90 dni, art. 230 K RP)
  - obszar (cała RP, czy na wydzielony)
  - rodzaje ograniczeń wolności i praw człowieka, obywatela
- Prezydent RP wydaje rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wyjątkowego i przedstawia Sejmowi w ciągu 48 godzin od jego podpisania
Stan wyjątkowy obowiązuje od dnia ogłoszenia rozporządzenia w Dzienniku Ustaw RP.
Prezydent RP w drodze rozporządzenia może przedłużyć stan wyjątkowy o dalsze 60 dni lub postanowić o jego zniesieniu.
- Wojewodowie podają do publicznej wiadomości, w drodze rozplakatowania obwieszczeń.
- Redaktorzy naczelni programów PR i TV są obowiązani nieodpłatnie podać do publicznej wiadomości rozporządzenie prezydenta RP i inne akty prawne dot. tego stanu.

2. ZASADY DZIAŁANIA ORGANÓW WŁADZY

- Organy władzy działają w dotychczasowych strukturach organizacyjnych i w ramach swoich kompetencji:
- Koordynację działań administracji rządowej i samorządowej prowadzą:
  - Prezes RM - w przypadku wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze większym niż jedno województwo
  - właściwy wojewoda - w przypadku wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze lub części obszaru jednego województwa
- Prezydent na wniosek Prezesa RM, może postanowić o użyciu części Sił Zbrojnych do przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa. Żołnierzom wyznaczonym do przywrócenia normalności przysługują uprawnienia określone dla policjanta (Ustawa o Policji z 6.04.1990r., DzU nr 7 i 19 z 2002 r.)
- Prezes RM może wyznaczyć komisarza rządowego do wykonywania zadań zawieszonych organów gminy, powiatu lub samorządu województwa.
- Decyzje wydane przez organy władzy publicznej podlegają natychmiastowemu wykonaniu.

3. ZAKRES OGRANICZEŃ WOLNOŚCI I PRAW CZŁOWIEKA I OBYWATELA

- Na obszarze objętym stanem wyjątkowym ograniczeniom podlegają wszystkie osoby prawne i fizyczne przebywające stale lub czasowo w kraju:

- 1) zawiesza się prawa do:
  - strajków i protestów
  - zrzeszania się
  - zbiórek publicznych
- 2) wprowadza się decyzję odosobnienia (internowania) ludzi mających ukończone 18 lat, którzy mogą stwarzać zagrożenie dla konstytucyjnego ustroju. Odosobnienie następuje na podstawie decyzji wojewody, a wykonawcą zatrzymania osoby jest komendant wojewódzki Policji. Wojewoda wszczyna postępowanie dot. odosobnienia na wniosek prokuratury, Policji, UOP-u, ŻW lub WSI. Decyzję wręcza się osobie nie później niż w ciągu 48 godzin.
- 3) wprowadza się nakazy lub zakazy do miejsc i czasu przebywania, w tym prowadzi się rozmowy ostrzegawcze dla osób nie mających ukończonych 17 lat życia.
- 4) wprowadza się cenzurę prewencyjną w środkach społecznego przekazu i kontrolę przesyłek
- 5) ogranicza się odstęp człowieka i obywatela do towarów konsumpcyjnych, działalności edukacyjnej (zwieszenie zajęć w szkołach), funkcjonowania systemów łączności, prawa posiadania broni palnej, amunicji i MW.

4. PRZEPISY KARNE

Określają osiemnaście zdarzeń, za które osoba ich nieprzestrzegająca podlega karze aresztu albo grzywny.

5. ZMIANY W PRZEPISACH

Traci moc ustawa z 1983 r. o stanie wyjątkowym.

USTAWA
z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz kompetencjach
Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości
konstytucyjnym organom RP
(DzU nr 156 poz. 1301 z dnia 25.09.2002 r.)

Układ ustawy

Rozdział 1. Przepisy ogólne (8. art.)

Rozdział 2. Zasady działania organów władzy publicznej (7. art.)

Rozdział 3. Naczelnny Dowódca Sił Zbrojnych (2. art.)

Rozdział 4. Zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela (17. art.)

Rozdział 5. Zmiany w przepisach obowiązujących i przepisy końcowe (4. art.)

Ww. ustawa określa:

- tryb wprowadzenia i zniesienia stanu wojennego;
- zasady działania organów władzy publicznej;
- zakres ograniczeń wolności i praw człowieka;
- kompetencje ND SZ i jego podległość.

DEFINICJA STANU WOJENNEGO

STAN WOJENNY

JEDEN Z TRZECH RODZAJÓW NADZWYCZAJNYCH JAKIE USTANO-
WIŁA KONSTYTUCJA RP Z 2 KWIETNIA 1997 R. STAN WOJENNY
JAKO INSTYTUCJA PRAWA WEWNĘTRZNEGO, POLEGA NA
ODSTĄPIENIU OD KONSTYTUCYJNEGO SYSTEMU SPRAWOWANIA
WŁADZY I NADANIU NADZWYCZAJNYCH UPRAWNIEŃ ORGANOM
WŁADZY WYKONAWCZEJ, KTÓRE STOSUJĄ JE W SYTUACJACH
SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA ZEWNĘTRZNEGO PAŃSTWA. MOŻE
BYĆ WPROWADZONY NA CZĘŚCI LUB NA CAŁYM TERYTORIUM
PAŃSTWA TYLKO NA PODSTAWIE USTAWY, W DRODZE
ROZPORZĄDZENIA PREZYDENTA RP.

1. PRZEPISY OGÓLNE

- W razie zewnętrznego zagrożenia państwa, w tym spowodowanego działaniami terrorystycznymi, zbrojnej napaści na terytorium RP lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji (art. 5. TW) Prezydent RP na wniosek RM może wprowadzić stan wojenny na części lub na całym terytorium państwa.
- Wydanie rozporządzenia przez Prezydenta i przedstawienie Sejmowi musi nastąpić w ciągu 48 godz. od jego podpisania.
- Stan wojenny obowiązuje od dnia ogłoszenia rozporządzenia w DzU RP.
- Podanie tej decyzji do publicznej wiadomości, w drodze rozplakatowania obwieszczeń przez wojewodów.
- MSZ powiadamia Sekretarza ONZ i Rady Europy o wprowadzeniu i przyczynach wprowadzenia stanu wojennego, a także o jego zniesieniu.
- Prezydent RP, na wniosek RM, w drodze rozporządzenia znosi stan wojenny, jeżeli ustaną przyczyny, dla których został wprowadzony.

2. ZASADY DZIAŁANIA ORGANÓW WŁADZY PUBLICZNEJ

- W czasie stanu wojennego organy władzy publicznej działają w dotychczasowych strukturach organizacyjnych państwa i w ramach przysługujących im kompetencji.
- Zadania organów władzy i administracji w czasie stanu wojennego:

Prezydent RP

- zarządza przejście organów władzy publicznej na zapasowe stanowiska kierowania;
- wprowadza w SZ RP określone stany gotowości bojowej (Pd, ZW, P!) i określa dla nich zadania;
- może wyznaczyć ND SZ;
- zatwierdza plany operacyjnego użycia SZ;
- uznaje określone obszary RP za stery bezpośrednich działań wojennych.

Rada Ministrów

- zarządza uruchomienie systemu kierowania obrona państwa i przejście na wojenne zasady działania;
- może zawiesić działanie organów władzy publicznej w strefie bezpośrednich działań wojennych;
- może przekazać organom wojskowym określone kompetencje organów władzy publicznej w strefie bezpośrednich działań wojennych;

Minister Obrony Narodowej

- ocenia zagrożenie wojenne i możliwości obrony państwa;
- koordynuje realizację zadań organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego wynikających z zadań dotyczących obrony państwa;
- przedstawia potrzeby w zakresie świadczeń organów państwowych i jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców oraz osób fizycznych na rzecz SZ i obrony państwa;
- sprawuje ogólny nadzór nad realizacją zadań obronnych wykonywanych przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego;
- uruchamia mobilizacyjne rozwijanie SZ;
- koordynuje realizację zadań HNS wynikających z umów międzynarodowych.

Wojewoda

- posiada władzę administracyjną w zakresie obronności w stosunku do wszystkich jednostek organizacyjnych, kieruje realizacją zadań obronnych i obroną cywilną na terenie województwa;
- prowadzi monitoring zagrożenia obszaru województwa;
- wnioskuje o wprowadzenie ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela;
- określa dla urzędu zadania wynikające z przepisów o stanie wojennym;
- koordynuje i kontroluje działalność organów władzy publicznej, przedsiębiorców oraz innych jednostek organizacyjnych działających na terenie województwa;
- może nakładać zadania i nakazywać jednostkom samorządu terytorialnego dokonywania określonych wydatków na cele obronne (wg umowy cywilno-prawnej i decyzji administracyjnej);
- wnioskuje do Prezesa RM o zwieszenie organów, które nieskutecznie realizują zadania obronne - następuje wyznaczenie komisarza rządowego przez Premiera.

3. NACZELNY DOWÓDCA SIŁ ZBROJNYCH - podlega Prezydentowi RP

- dowodzi Siłami Zbrojnymi oraz innymi podporządkowanymi jednostkami organizacyjnymi w celu odparcia zbrojnej napaści na terytorium RP;
- organizuje współdziałanie wojsk z siłami sojusznicznymi w planowaniu i prowadzeniu działań wojennych;
- określa zakres wsparcia SZ przez siły niemilitarne na SOP.
- wyznacza organy wojskowe do realizacji zadań administracji rządowej i samorządowej w strefie bezpośrednich działań wojennych, ustalając ich zadania i kompetencje.

4. ZAKRES OGRANICZEŃ I PRAW CZŁOWIEKA I OBYWATELA

- na obszarze objętym stanem wojennym ograniczeniom praw podlegają wszystkie osoby zamieszkałe lub przebywające czasowo w kraju;
- zawieszają się prawa do:
  - strajków i protestów,
  - zbiórek publicznych, zgromadzeń (nie dotyczy zgromadzeń organizowanych przez kościoły, związki wyznaniowe w obrębie obiektów kultu religijnego),
  - organizowania i przeprowadzania imprez masowych - artystycznych i rozrywkowych,
  - zrzeszania się stowarzyszeniom, powstania ruchom obywatelskim i fundacjom,
- może być prowadzone przeszukiwanie osób, pomieszczeń, statków powietrznych oraz jednostek pływających i zajęcie przedmiotów zagrażających bezpieczeństwu państwa;
- obowiązuje cenzura oraz kontrola przesyłek, treści korespondencji i rozmów telefonicznych;
- osobom uczącym się i tym, które ukończyły 18 lat życia, nakazuje się posiadanie w miejscach publicznych dowodu tożsamości;
- nakazuje się przebywanie w ustalonym czasie w oznaczonych miejscach, obiektach i obszarach;
- nakazuje się uzyskanie zezwolenia na zmianę dot. miejsca stałego lub czasowego pobytu oraz zgłoszenie organom ewidencji ludności (Policji) przybycia do określonej miejscowości;
- można ustalić wgląd (podśluch) do obiektów (osób);

- ograniczenia (wydane przez Prezydenta, RM i poszczególnych ministrów oraz wojewodów dotyczą:
  - dostępu do towarów konsumpcyjnych (reglamentację),
  - ograniczenie okresowe produkcji dóbr,
  - działalności edukacyjnej społeczeństwa (okresowe zawieszenie zajęć),
  - obrotu krajowymi środkami płatniczymi, dewizowymi oraz działalności kantorowej,
  - funkcjonowania systemów łączności, poczty,
  - przewozów w sieciach tranzytowych,
  - prawa posiadania broni palnej, amunicji i MW (złożenia do depozytu),
  - dostępu do informacji publicznej,
- można nakładać na przedsiębiorców dodatkowe zadania, których realizacja jest niezbędna dla zachowania bezpieczeństwa i obronności państwa oraz zaopatrzenia ludności;
- nakładać świadczenia i wprowadzać zajęcie nieruchomości niezbędnych dla SZ lub obrony państwa.

5. PRZEPISY KARNE

Kary pozbawienia wolności od 3 - 10 lat lub kara aresztu (grzywny).

6. ZMIANY W PRZEPISACH OBOWIĄZUJĄCYCH

Głównie dotyczą Ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP.

3. INTERPRETACJA USTAWY I ROZPORZĄDZEŃ DOTYCZĄCYCH POWSZECHNEGO OBOWIĄZKU RP

3.1. Układ ustawy o powszechnym obowiązku obrony

- 1. Ustawa obejmuje łącznie 249 art., a po nowelizacji 252, usytuowane w ośmiu działach.**

Dział I. PRZEPISY OGÓLNE

II. ADMINISTROWANIE REZERWAMI OSOBOWYMI

- 1. Właściwości organów**
- 2. Rejestracja i pobór**
- 3. Ewidencja**

III. SŁUŻBA WOJSKOWA

- 1. Przepisy ogólne**
- 2. Stopnie wojskowe**
- 3. Zasadnicza służba wojskowa**
- 4. Służba wojskowa studentów i absolwentów szkół wyższych**
- 5. Służba wojskowa żołnierzy rezerwy**
- 6. Służba wojskowa w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny**
- 7. Szczegółowe uprawnienia żołnierzy i ich rodzin**

IV. OBRONA CYWILNA

- 1. Przepisy ogólne**
- 2. Służba w OC**
- 3. Przynależność obronne młodzieży szkolnej**
- 4. Powszechna samoobrona ludności**

V. SŁUŻBA W JEDNOSTKACH ZMILITARYZOWANYCH

VI. SŁUŻBA ZASTĘPCZA

VII. ŚWIADCZENIA NA RZECZ OBRONY

- 1. Świadczenia osobiste i rzeczowe**
- 2. Świadczenia rzeczowe w czasie pokoju**
- 3. Świadczenia w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny**
- 4. Świadczenia szczególne**

VIII. PRZEPISY KARNE, PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

- 1. Przepisy karne**
- 2. Przepisy przejściowe i końcowe**

3.2. Przedmiot ustawy
o powszechnym obowiązku obrony RP

PRZEDMIOT - określa zakres czynności realizowanych przez poszczególne ogniwa dowodzenia i kierowania oraz administrację publiczną na potrzeby obronności państwa

**USTAWA REGULUJE
PROBLEMY OBRONNOŚCI
RP**

**1. OKREŚLA ORGANY
ODPOWIEDZIALNE ZA
OBRONNOŚĆ:**

- KOK - BBN
- RM, Ministrowie
- Koleg. ds. sł. spec.
- Szef OCK
- Dcy OW
- Szefowie WSzW
- WКУ

**2. OKREŚLA ZAKRES AD-
MINISTROWANIA REZERWA-
MI OSOBOWYMI:**

- Rejestracja i pobór
- Określanie zdolności do służby
- Uzupelnienie sił zbrojnych
- Prowadzenie ewidencji wojskowej

**3. OKREŚLA FORMY SPEŁNIANIA POW-
SZECHNEGO OBOWIĄZKU OBRONY:**

- Służba wojskowa
- Służba w jednostkach OC
- Służba w jednostkach zmilitaryzowanych
- Służba zastępcza w przedsiębiorstwach
- Świadczenia na rzecz obrony

3.3. Podmioty realizujące ustawę

PODMIOTY - to wykonawcy, na których z mocy prawa spoczywa obowiązek realizowania ustawy

**USTAWA
O POWSZECHNYM
OBOWIĄZKU OBRONY RP
(Dz.U. z 2002 r. nr 21
poz. 205)**

1. **OBYWATELE POLSCY ZDOLNI ZE WZGLĘDU NA WIEK I STAN ZDROWIA DO WYKONYWANIA POWSZECHNEGO OBOWIĄZKU OBRONY**
2. **ORGANY WOJSKOWE**
3. **ORGANY ADMINISTRACJI WOJSKOWEJ**
4. **ORGANY ADMINISTRACJI SAMORZADOWEJ (WÓJT, BURMISTRZ, PREZYDENT M.)**
5. **PRZEDSIĘBIORSTWA PAŃSTWOWE I ICH ZRZESZENIA**
6. **SPÓŁKI I PRZEDSIĘBIORSTWA MIESZANE**
7. **PRZEDSIĘBIORSTWA PRYWATNE**
8. **ZARZĄDY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH ORAZ ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH**
9. **ORGANIZACJE KOŚCIOŁÓW I ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH**
10. **FUNDACJE**

3.4. Działy ustawy
Administrowanie rezerwami osobowymi
Właściwości organów

MSWiA

1. REJESTRACJA PRZEDPOBOROWYCH
Org. wójt, burmistrz, prezydent miasta
2. POBÓR - OKREŚLENIE ZDOLNOŚCI DO SŁUŻBY (PKL, WKL)
(17 lat ochotnicy, 19 - 24 lata życia pozostali)
Org. Wojewoda, przy udziale szefa WSzW,
Starosty

Cel: Określenie zdolności do służby.
Przeznaczenie do różnych form służby.
Udzielanie odroczenia.

MON

3. PRZEZNACZANIE DO SŁUŻBY (JW., OC,
zmlit. zastępcze sl., Policji, kandydackiej
i inne)
4. UZUPEŁNIENIE SZ
- powołanie
- wcielanie
5. PROWADZENIE EWIDENCJI WOJSKOWEJ

Regulacje prawne: Rozp. MSWiA oraz MON w sprawie poboru (DzU nr 97 z 2002 r.)
Rozp. MON w spr. zasad określania zdolności do służby wojskowej (DzU nr 57 z 1992 r.)
Rozp. RM w spr. komisji lekarskich poborowych (DzU nr 16 z 2000 r.)
Rozp. RM w spr. udzielania odroczeń sl. wojskowej (DzU nr 5 z 2000 r.)
Rozp. RM w spr. poddania kobiet obowiązkowi stawienia się do poboru oraz przeznaczenie do czynnej sl. wojskowej (DzU nr 66 z 1992 r.)

FORMY POWSZECHNEGO OBOWIĄZKU OBRONY

1. Zasadnicza służba wojskowa

2. Służba w formacjach uzbrojonych (policja, SG, UOP, BOR)

3. Odbywanie przez studentów i absolwentów szkół wyższych: zajęć wojskowych w szkołach morskich i medycznych; przysposobienia obronnego - 1 semestr; przeszkolenia wojskowego - 6 tyg. na obozach; zasad. sl. wojskowej - 3 mies.

4. Odbywanie ćwiczeń wojskowych przez ŻR: - ci, co odbyli zsw - 9 mcy w rezerwie; - ci, którzy nie odbyli zsw - 12 mcy w rezerwie.

5. Pełnienie czynnej służby wojskowej w czasie mobilizacji i wojny

SŁUŻBA WOJSKOWA

Zasadnicza służba wojskowa 12 mcy (9)

Zasadnicza służba wojskowa w kilku okresach w czasie 3 lat

Służba nadterminowa od 1 do 7 lat

SŁUŻBA ZASTĘPCZA - 21 miesięcy, dla absolwentów szkół wyższych - 9 miesięcy

SŁUŻBA W OBRONIE CYWILNEJ

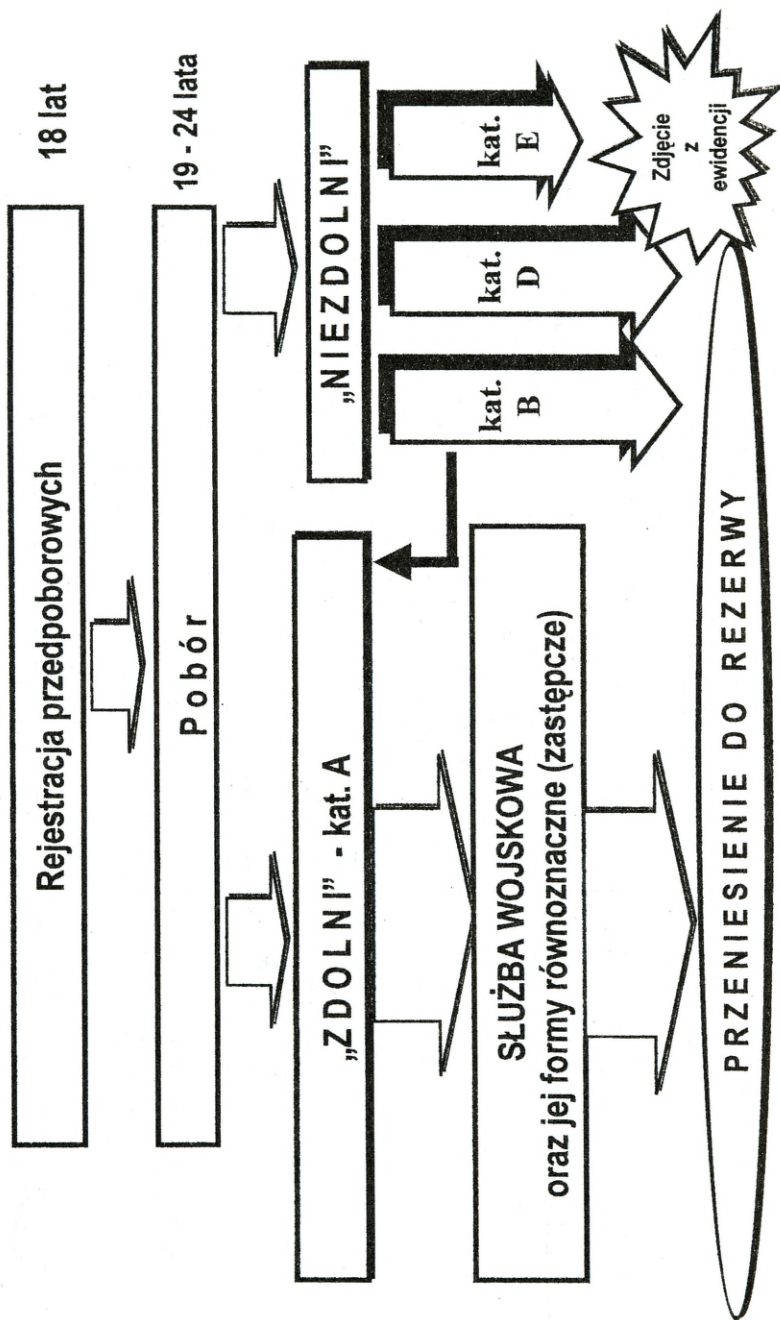
Zasadnicza służba w OC - 18 mcy

Ćwiczenia w OC (do 15 dni w roku)

Czynna służba w czasie wojny

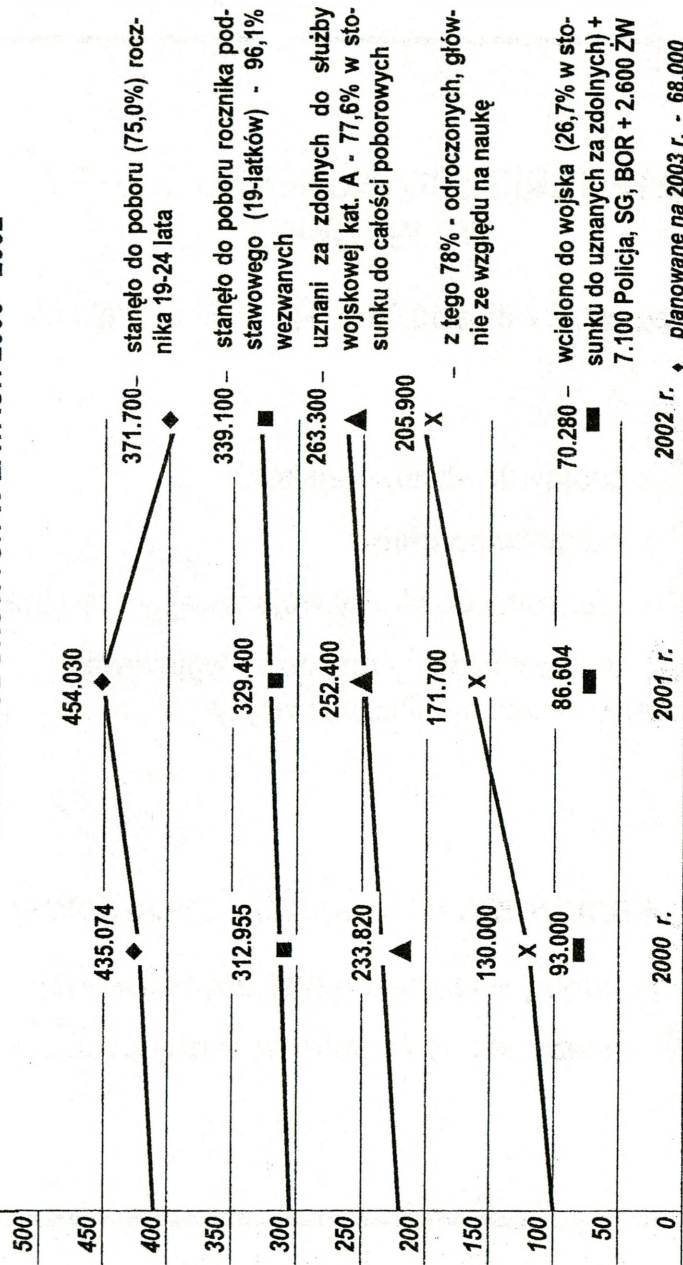
Służba w jednostkach zmilitaryzowanych

POKOJOWE UZUPEŁNIANIE SIŁ ZBROJNYCH RP

Liczba poborowych w tys.

LICZBA POBOROWYCH W LATACH 2000 - 2002

Uwaga. Spośród 209.705 niezdolnych stwierdzono:

- ◆ 67.105 (27,2%) choroby psychiczne;
- ◆ 31.455 (14,3%) choroby wzroku;
- ◆ 16.776 (8%) choroby kończyn dolnych, przewodu pokarmowego i układu moczowego.

KATEGORIE ZDOLNOŚCI DO SŁUŻBY WOJSKOWEJ

(Rozp. MON z dnia 10.06.1994 r. DzU nr 31/94 r.).

1. „A” - zdolny do służby wojskowej
2. „B” - czasowo niezdolny
3. „D” - niezdolny do służby wojskowej w czasie „P”
4. „E” - trwale niezdolny do służby wojskowej w czasie pokoju, mobilizacji i wojny

Dla kandydatów do służby zawodowej

1. „Z” - zdolny do zawodowej służby wojskowej
2. „N” - niezdolny do zawodowej służby wojskowej

ODRACZANIE Z ODBYCIA SŁUŻBY WOJSKOWEJ

(art. 39 ustawy, Rozporządzenie RM z 11.01.2000 r. (DzU nr 5 poz. 54))

A. Odroczenia na wniosek poborowego na okres 12 miesięcy

1. Kandydowanie do Sejmu (na czas trwania kampanii).
2. Wybór na posła (na czas pełnienia mandatu (pkt. 1 i 2 - wymagane zaświadczenie komisji wyborczej)).
3. Konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny, który nie ukończył 16-go roku życia lub jest niezdolny do samodzielnej egzystencji, albo ukończył 75 lat życia i nie ma innej opieki członka rodziny (wniosek do państwowej komisji poborowej).
4. Pobieranie nauki w szkole wyższej (na czas pobierania tej nauki, jednak nie dłużej niż do końca 27 roku życia (zaświadczenie rektora lub wpis do indeksu o zaliczeniu semestru (roku)).
5. Pobieranie nauki w szkole średniej (a do końca 31.08.2008 r. także w szkole gimnazjalnej), na czas pobierania tej nauki nie dłużej niż do 22 roku życia (zaświadczenie dyrektora szkoły).
6. Alumnom seminariów duchownych, zakonów, nowicjuszom lub słuchaczom szkół duchownych, kościołów i związków wyznaniowych, posiadających zdolność prawną - na czas pobierania tej nauki nie dłużej niż do 27 roku życia poborowego - od 3 do 12 miesięcy jednorazowo.

B. Nie powołuje się poborowych do odbycia służby wojskowej którzy:

1. Stale zamieszkują za granicą.
2. Są absolwentami szkół Policji, SG i PSP, którzy po ukończeniu tych szkół podjęli służbę w w/w.

TABLICZKI I KARTY TOŻSAMOŚCI

(Art. 54a Ustawy o powszechnym obowiązku obrony, Zarządzenie MON z dnia 30.11.1994 r., MP nr 65 poz. 585)

TABLICZKI TOŻSAMOŚCI	– Jest to metalowy znak wydany żołnierzowi (osobie cywilnej) składający się z dwóch części identycznie ponumerowanych, służących do ustalenia tożsamości osoby
KARTA TOŻSAMOŚCI	– Jest to dokument zawierający dane personalne niezbędne do ustalenia w jakim charakterze posiadacz karty jest uprawniony do korzystania z ochrony przewidzianej w Konwencjach Genewskich
Kolor karty zielony i biały	– Przeznaczony dla żołnierzy, personelu medycznego i PCK
Kolor karty różowy	– Dla pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych podlegających MON

REKLAMACJE

(Rozp. RM w sprawie reklamacji osób od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w czasie ogłoszenia mobilizacji i wojny - DzU nr 115, poz. 997 z 2002 r.)

Cel reklamacji	– Zwolnienie z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej żołnierzy rezerwy zajmujących ważne stanowiska państwowe lub przewidzianych do obsadzenia stanowisk pracy w dokumentach organizacyjnych przygotowanych na czas wojny
-----------------------	--

1. Reklamowanie z urzędu

2. Reklamowanie na wniosek

Reklamowanie z urzędu

Organami uprawnionymi do wszczęcia postępowania reklamacyjnego w trybie reklamowania z urzędu są kierownicy określonych zakładów pracy oraz wojewodowie.

Kierownicy zakładów pracy zawiadamiają wojskowych komendantów uzupełnień o zatrudnieniu żołnierzy rezerwy wykonujących mandat posła, senatora i radnego, zajmujących kierownicza stanowiska państwowe lub inne stanowiska upoważniające do reklamacji z urzędu.

Wojewodowie natomiast zawiadamiają o żołnierzach rezerwy wykonujących mandat posła, senatora lub radnego, nie będących pracownikami w rozumieniu Kodeksu pracy.

Czynności organów cywilnych w zakresie reklamowania z urzędu w pierwszym etapie sprowadza się do ustalania, którzy żołnierze rezerwy spełniają warunki do reklamacji z urzędu oraz ustalenia wojskowej komendy uzupełnień, właściwej ze względu na miejsce pobytu stałego tych żołnierzy.

W drugim etapie organy te zawiadamiają wojskowego komendanta uzupełnień o żołnierzach rezerwy podlegających reklamowaniu z urzędu przesyłając w dwóch egzemplarzach stosowne zawiadomienie.

Reklamowanie na wniosek

Organami uprawnionymi do postępowania reklamacyjnego w trybie reklamowania na wniosek są kierownicy określonych zakładów pracy. Postępowanie reklamacyjne prowadzone w tym trybie, w pierwszym etapie obejmuje planowanie żołnierzy rezerwy do obsady kadrowej zakładu pracy na czas wojny, polegające na:

- 1) ustaleniu potrzeb kadrowych zakładu pracy wynikających z etatu wojennego,
- 2) określeniu możliwości pokrycia potrzeb kadrowych pracownikami nie podlegającymi obowiązkowi pełnienia czynnej służby wojskowej,
- 3) po wyczerpaniu możliwości obsadzenia stanowisk pracownikami nie podlegającymi obowiązkowi wojskowemu - wytypowaniu do obsady kadrowej pracowników spośród żołnierzy rezerwy spełniających warunki do reklamowania na wniosek.

W drugim etapie następuje przedstawienie wojskowemu komendantowi uzupełnień wniosku w sprawie reklamacji. Polega to na ustaleniu wojskowej komendy uzupełnień, w ewidencji której pozostają żołnierze rezerwy wyznaczeni do obsady kadrowej, a następnie sporządzeniu, w dwóch egzemplarzach, wykazu imiennego żołnierzy rezerwy reklamowanych na wniosek. Wykazy takie przesyła się oddzielnie dla każdego wojskowego komendanta uzupełnień, właściwego według pobytu stałego żołnierzy rezerwy.

Dokumenty reklamacyjne oraz zasady prowadzenia postępowania reklamacyjnego

Zawiadomienie o żołnierzach rezerwy podlegających reklamowaniu z urzędu, przesyła się po ustaleniu spełniania przez nich warunków do reklamowania. Natomiast wykazy imienne żołnierzy rezerwy reklamowanych na wniosek powinny być przesyłane w następujących okolicznościach:

- ▶ po raz pierwszy - w razie wystąpienia potrzeb kadrowych,
- ▶ po raz kolejny - po upływie jednego roku kalendarzowego lub wielokrotności tego okresu, licząc od dnia rozpatrzenia przez wojskowego komendanta uzupełnień poprzedniego wniosku w sprawie reklamacji, jeżeli potrzeby kadrowe spośród zatrudnionych w zakładzie pracy zmieniły się w tym okresie czasu w granicach około 20%.

OBWIESZCZENIE O MOBILIZACJI**PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**
na podstawie art. 136 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej**ZARZĄDZIŁ****MOBILIZACJĘ POWSZECHNĄ****W WYKONANIU POWYŻSZEGO ZARZĄDZAM:**

- I. Dni mobilizacji.
Pierwszym dniem mobilizacji jest .....
Następne dni liczą się kolejno jako drugi, trzeci, czwarty i kolejny dzień mobilizacji.
- II. Powołanie do czynnej służby wojskowej.

W z y w a m

1. Żołnierzy rezerwy, którzy posiadają karty mobilizacyjne z czerwonym paskiem, do zgłoszenia się w miejscach określonych w tych kartach. Należy wybrać takie drogi i środki komunikacji, które zapewnią przybycie do tych miejsc w terminie określonym w karcie mobilizacyjnej.
2. Wszystkich żołnierzy przebywających czasowo poza jednostkami wojskowymi do natychmiastowego powrotu do miejsc pełnienia służby.
3. Wszystkich żołnierzy rezerwy posiadających karty mobilizacyjne z zielonym paskiem, o przygotowanie się do stawienia w terminach i miejscach określonych w dodatkowo doręczanych kartach powołania lub w dodatkowych obwieszczeniach (komunikatach). Natomiast tych żołnierzy, którzy zmienili miejsce pobytu w czasie mobilizacji i wojny - do zgłoszenia się we właściwej ze względu na nowe miejsce pobytu wojskowej komendzie uzupełnień lub zawiadomienia o tym fakcie właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta) w ciągu 48 godzin od momentu przybycia.
4. Osoby, którym wydano ostateczne decyzje o przeznaczeniu ich do wykonania świadczeń na rzecz obrony - do wykonania świadczenia w czasie i miejscu określonym w decyzji.

**PODAJE SIĘ DO WIADOMOŚCI WSZYSTKIM OSOBOM PODLEGAJĄCYM
POWSZECHNEMU OBOWIĄZKOWI OBRONY:**

1. Kto w czasie mobilizacji lub wojny, będąc powołany do czynnej służby wojskowej, nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat dwóch - art. 240 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 2002 r. Nr 21, poz. 205, Nr 74, poz. 676, Nr 81, poz. 732 i Nr 113, poz. 984 i 985), zwanej dalej "ustawą".
2. Kto w czasie mobilizacji lub wojny w celu trwałego uchylania się od obowiązku służby wojskowej, będąc powołany do czynnej służby wojskowej, nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat pięciu - art. 241 ust. 1 pkt. 9 ustawy.
3. Kto w czasie mobilizacji lub wojny uchyla się od wykonania obowiązku świadczenia osobistego lub rzeczowego, nie zawiadamia właściwego organu o rozporządzeniu nieruchomością lub rzeczą ruchomą przeznaczoną na cele świadczeń rzeczowych oraz utrudnia lub uniemożliwia wykonanie świadczenia osobistego lub rzeczowego, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech - art. 242 ustawy.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ

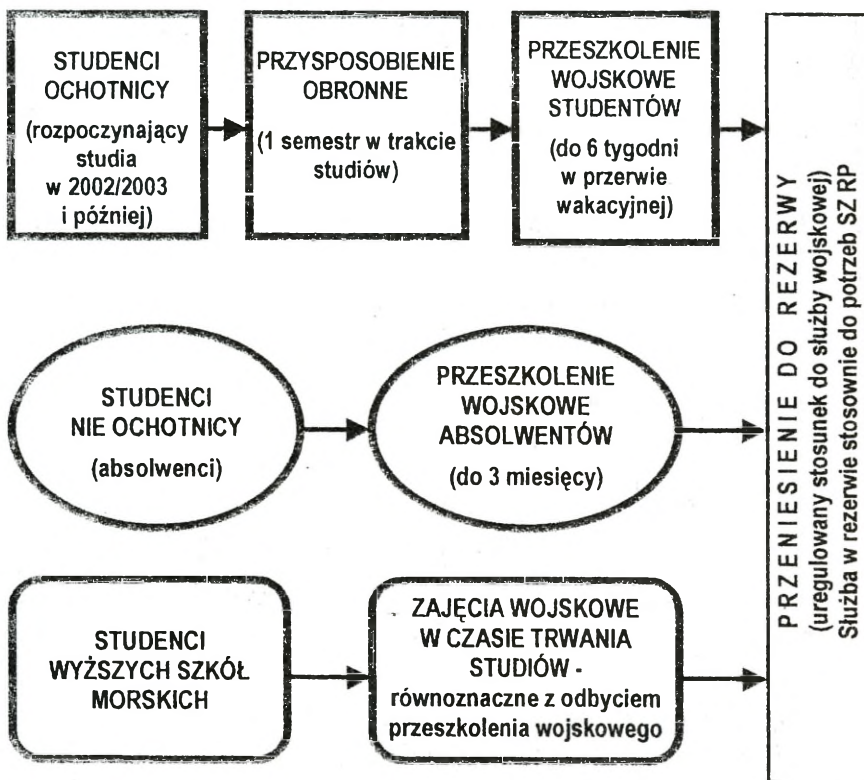
SŁUŻBA WOJSKOWA
CZYNNA SŁUŻBA WOJSKOWA I INNE SŁUŻBY
(terminy)

Lp.	Rodzaj służby	Termin obowiązujący	Termin proponowany
1.	Zasadnicza służba wojskowa	12 m-cy	9 m-cy
2.	Nadterminowa służba wojskowa	1 - 4 lat	1 - 7 lat
3.	Przeszkolenie wojskowe:		
	♦ przysposobienie obronne studentów	jeden semestr	
	♦ szkolenie obronne studentów	sześć tygodni w wakacje	
4.	Okresowa służba wojskowa (kontraktowa)	na czas podpisania kontraktu	
5.	Służba wojskowa w razie ogłoszenia mobilizacji i wojny	bezterminowo do czasu demobilizacji	
6.	Służba kandydacka w szkolnictwie wojskowym (mł. spec., elew, pchor.	od 3 m-cy do 4 lat	
7.	Służba zastępcza	21 m-cy 9 m-cy absolwenci	
8.	Zasadnicza służba w OC	18 m-cy	

Przypadki zwolnienia żołnierza z odbywania zasadniczej służby wojskowej w czasie pokoju:

1. Uznanie żołnierza za trwale lub czasowo niezdolnego do służby wojskowej w czasie P - W (orzeczenie WKŁ).
2. Konieczność sprawowania opieki nad członkiem rodziny (decyzja wójta, burmistrza, prezydenta miasta).
3. Wybranie żołnierza do Sejmu RP (zaświadczenie komisji wyborczej).
4. Zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności, w tym kary zastępczej (prawomocne orzeczenie sądu).
5. Reklamowanie żołnierza przez zakład pracy (decyzja WKU).

**ORGANIZACJA PRZEBIEGU SZKOLENIA WOJSKOWEGO
STUDENTÓW I ABSOLWENTÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH
po 1.01.2004 r.**

OBRONA CYWILNA

ochrona ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych i klęsk żywiołowych

Ochrona ludności

Ratownictwo

przez:

1. Wykrywanie zagrożeń, ostrzeganie, alarmowanie i powiadamianie ludności.
2. Ewakuacja ludności z miejsc zagrożonych.
3. Przygotowanie budowli ochronnych.
4. Zaopatrywanie ludności w sprzęt i środki ochrony indywidualnej.
5. Ochrona żywności i innych dóbr.
6. Zabezpieczenie ochrony dla ludności przed zagrożeniami.
7. Ratowanie poszkodowanych i udzielanie im pomocy.
  - Zasadnicza służba w OC - 18 miesięcy nieprzerwanie lub w kilku okresach przez trzy lata.
  - Poborowi po wcieleniu do jednostek OC otrzymują tytuł „r a t o w n i k” - kiedys „j u n a k”.
  - Szkolenie poborowych w OC w okresie 3-ch lat:
    - zajęcia szkoleniowe w czasie wolnym od pracy;
    - przeszkolenie na obozie szkoleniowym przez okres do 30 dni. Po tym okresie WKU przenosi do rezerwy ratownika.
  - Łączny czas szkolenia poborowych w jednostkach OC nie może przekroczyć 60 dni w roku, w tym 20 dni ustawowo wolnych od pracy. Do czasu szkolenia nie wlicza się udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwania ich skutków.
  - Powszechna samoobrona ludności.
Przygotować ludność do:
    - ochrony budynków, mienia własnego;
    - zabezpieczenia źródeł wody i środków spożywczych;
    - utrzymania i konserwacji posiadanego sprzętu i środków ochrony osobistej oraz pomieszczeń.

SŁUŻBA W JEDNOSTKACH ZMILITARYZOWANYCH

Po ogłoszeniu mobilizacji, Rada Ministrów może objąć militaryzacją jednostki organizacyjne gospodarki i administracji, które wykonują zadania szczególnie ważne dla obronności RP.

MILITARYZACJA - PRZENIESIENIE ZASAD I METOD ORGANIZACJI WOJSKOWEJ DO ORGANÓW I JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ I GOSPODARKI NARODOWEJ, STOSOWANIE W NICH NIEKTÓRYCH ELEMENTÓW DYSCYPLINY WOJSKOWEJ ORAZ NADANIU IM WOJSKOWEGO CHARAKTERU PRZEZ POWOŁANIE OSÓB DO SŁUŻBY W JEDNOSTKACH ZMILITARYZOWANYCH

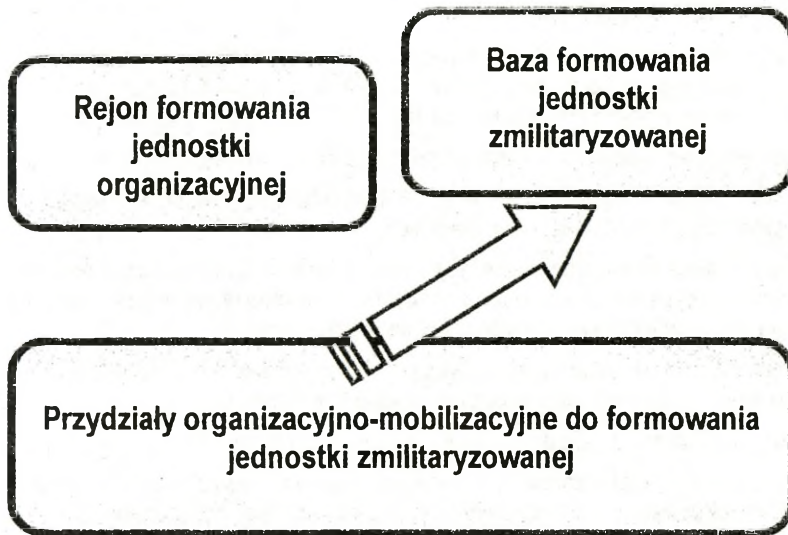
OBJĘCIE MILITARYZACJĄ OKREŚLONYCH PRZEZ UPRAWNIONE ORGANA PAŃSTWOWE, DZIAŁÓW I JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH (POWOŁANIE OSÓB DO PEŁNIENIA SŁUŻBY W JEDNOSTKACH ZMILITARYZOWANYCH) NASTĘPUJE W RAZIE OGŁOSZENIA MOBILIZACJI LUB WUBUCHU WOJNY, WPROWADZENIA STANU WOJENNEGO ALBO WYJĄTKOWEGO, NA PODSTAWIE STOSOWNYCH USTAW.

źródło: Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON 2002 r.

Militaryzacji podlegają jednostki organizacyjne, które w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny będą wykonywać zadania związane z rozwinięciem systemu obronności i jego funkcjonowaniem, w tym:

- uruchamianiem i wykorzystywaniem zdolności produkcyjnych, remontowych, usługowych i zaopatrzeniowych niezbędnych dla rozwinięcia elementów systemu obronności państwa, w tym mobilizacyjnym rozwinięciem Sił Zbrojnych,
- wsparciem Sił Zbrojnych, w tym z pracami wdrożeniowymi i ekspertyzami dotyczącymi uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz wsparciem sojuszniczych sił wzmocnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wynikającym z obowiązków państwa-gospodarza (HNS),
- zapewnieniem warunków funkcjonowania systemu kierowania obronnością państwa i dowodzenia Siłami Zbrojnymi, a także systemów łączności, transportu, energetyki i monitoringu skażeń oraz gazownictwa i sektora paliwowego,
- przygotowaniem i utrzymywaniem niezbędnych limitów rezerw państwowych oraz budowy, rozbudowy i odtwarzania infrastruktury obronnej,
- informacyjnym zabezpieczeniem funkcjonowania systemu obronności państwa,
  - utrzymaniem bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego,
- szczególną ochroną obiektów ważnych dla obronności i bezpieczeństwa państwa.

TYPY JEDNOSTEK PODLEGAJĄCYCH MILITARYZACJI

Po zmilitaryzowaniu przechodzą do dyspozycji:

- ministrów danego resortu
- wojewodów
- szefów OC
- przydzielane do Sił Zbrojnych RP

ZADANIA KIEROWNIKÓW JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH PODLEGAJĄCYCH MILITARYZACJI

- **opracowanie regulaminu organizacyjnego jednostki przewidzianej do militaryzacji, w którym ujmuje się w szczególności:**
  - przeznaczenie i sposób działania jednostki zmilitaryzowanej, jej strukturę organizacyjną, a także tabele i normy należności,
  - zadania i obowiązki kierownictwa jednostki, a także innych osób funkcyjnych na wypadek objęcia jednostki militaryzacją lub nakazu sformowania jednostki zmilitaryzowanej,
  - sposób powołania osób przeznaczonych do pełnienia służby w jednostce zmilitaryzowanej, a także szczegółowe obowiązki i uprawnienia tych osób, w tym dobowy wymiar i rozkład czasu służby,
  - terminy gotowości do działania jednostki zmilitaryzowanej,
- **planowanie uzupełnienia potrzeb osobowych, sprzętowych i materiałowych jednostki przewidzianej do militaryzacji,**
- **planowanie świadczeń osobistych i rzeczowych, w tym świadczeń osobistych polegających na dostarczeniu i obsłudze przedmiotów świadczeń rzeczowych na potrzeby jednostki przewidzianej do militaryzacji,**
- **współdziałanie ze starostami, wójtami, burmistrzami lub prezydentami miast oraz z wojskowymi komendantami uzupełnień w zakresie:**
  - przeznaczania osób do służby w jednostce zmilitaryzowanej,
  - przeznaczania środków transportowych, maszyn, urządzeń oraz innych przedmiotów świadczeń rzeczowych na potrzeby jednostki przewidzianej do militaryzacji,
  - ustalania sposobu uruchamiania świadczeń i dostarczania przedmiotów oraz powoływania osób do pełnienia służby w jednostce zmilitaryzowanej, a także trybu wzywania osób do odbycia ćwiczeń w jednostce przewidzianej do militaryzacji,
- **zapewnienie obsady kadrowej jednostki przewidzianej do militaryzacji, w szczególności poprzez prowadzenie postępowania reklamacyjnego oraz nadawanie przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych pracownikom jednostki organizacyjnej przewidzianym do służby w jednostce zmilitaryzowanej,**
- **aktualizowanie dokumentacji dotyczącej zadań jednostki przewidzianej do militaryzacji,**
- **organizowanie i prowadzenie szkolenia osób przeznaczonych do służby w jednostce przewidzianej do militaryzacji,**
- **współdziałanie z innymi jednostkami organizacyjnymi w zakresie przygotowania i realizacji zadań obronnych.**

SŁUŻBA ZASTĘPCZA

- ▶ Wydzielony ustawą rodzaj służby wynikającej z przekonań religijnych albo zasad moralnych.
- ▶ Poborowi występują z wnioskiem do powiatowej komisji poborowej o skierowanie do służby zastępczej.
- ▶ Służba zastępcza polega na wykonywaniu w czasie pokoju prac na rzecz ochrony środowiska, służby zdrowia, łączności oraz innych zakładów użyteczności publicznej, w których Skarb Państwa posiada co najmniej 50% udziałów.
- ▶ Minister pracy ustala w drodze decyzji administracyjnej pracodawców u których poborowi mogą odbywać służbę zastępczą.
- ▶ Poborowemu odbywającemu służbę zastępczą przysługuje od pracodawcy:
  - bezpłatne całodzienne wyżywienie lub równoważnik pieniężny,
  - bezpłatne zakwaterowanie,
  - świadczenia pieniężne wg stopnia wojskowego szeregowego,
  - prawo do korzystania z urządzeń socjalnych,
  - urlop wypoczynkowy w każdym roku.
- ▶ Czas trwania służby zastępczej - 21 miesięcy, a dla absolwentów szkół wyższych - 9 miesięcy.
- ▶ W 2002 roku wnioski o służbę zastępczą złożyło 301 poborowych rocznika podstawowego, z tego 221 wniosków rozpatrzono pozytywnie. Poborowi rocznika starszego złożyli 2.800 wniosków, rozpatrzono pozytywnie 2.100 wniosków.
- ▶ Łącznie do służby zastępczej skierowano - 2.321 poborowych.

Świadczenia na rzecz obrony

Współczesna obrona ojczyzny jest nadal obowiązkiem wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, realizowana jest ona w ramach powszechnego obowiązku obrony. Powyższe obowiązuje wszystkie organy administracji publicznej, podmioty gospodarcze (niezależnie od formy własności), inne organizacje społeczne oraz każdego obywatela do udziału w umacnianiu obronności kraju. W ramach tego obowiązku, zgodnie z aktami prawnymi obywatele są zobowiązani między innymi do wykonywania świadczeń na rzecz obrony

Istota świadczeń

Przed przystąpieniem do omawiania problemów w zakresie planowania i organizacji świadczeń, konieczne jest przypomnienie ich istoty. Świadczenia w prawie cywilnym rozumiane są jako:

„ ... zachowanie się dłużnika przewidziane treścią zobowiązania, ... przedmiot, sposób, czas i miejsce świadczenia określa umowa lub ustawa”⁷, czyli dłużnikiem wobec państwa, które realizuje zadania obronne jest ogół społeczeństwa wraz z posiadaniem majątkiem. Należy stwierdzić, że istotą świadczeń jest wykonanie pewnych czynności lub oddanie do użytkowania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele obronne przez osoby fizyczne, podmioty gospodarcze i administrację publiczną.

Świadczenia na rzecz obrony dzielimy na:

- ▶ świadczenia osobiste;
- ▶ świadczenia rzeczowe:
  - doraźne świadczenia rzeczowe;
  - etatowe świadczenia rzeczowe;
- ▶ świadczenia szczególne.

⁷ Encyklopedia powszechna PWN, t. IV. Warszawa 1976, s. 384.

Świadczenia osobiste

Świadczenia osobiste to wykonywanie (osoby w wieku od 16 do 60 lat oraz posiadające obywatelstwo polskie) różnego rodzaju prac (możliwość użycia posiadanych narzędzi prostych oraz pojazdów przez kurierów) na rzecz:

- ▶ przygotowania obrony państwa;
- ▶ zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.

W czasie pokoju czas wykonywania świadczeń osobistych nie może przekraczać jednorazowo 12 godzin (kurierzy i osoby dostarczające przedmioty świadczeń do 48 godzin), ponadto nałożenie wykonania obowiązku takiego świadczenia może nastąpić najwyżej 3 razy w roku.

W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny świadczenia osobiste obejmują te same czynności, z tą różnicą, że czas wykonania tych świadczeń nie może przekraczać jednorazowo 7 dni.

Świadczenia rzeczowe

Świadczenia rzeczowe polegają na oddaniu (przez urzędy i instytucje państwowe, przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, a także osoby fizyczne) do używania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych dla sił zbrojnych, jednostek OC oraz jednostek organizacyjnych wykonujących zadania dla potrzeb obrony państwa w celu:

- ▶ przygotowania obrony państwa;
- ▶ zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.

Świadczenia rzeczowe dzieli się (ze względu na przeznaczenie przedmiotów świadczeń rzeczowych) na:

- a) **etatowe świadczenia rzeczowe** – przedmioty świadczeń przeznaczone są na uzupełnienie wojennych struktur organizacyjnych jednostek sił zbrojnych oraz państwowych jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na potrzeby państwa;
- b) **doraźne świadczenia rzeczowe** – przedmioty świadczeń przeznaczone są do używania przez siły zbrojne, formacje OC oraz państwowe jednostki organizacyjne wykonujące zadania na rzecz obronności i nie podlegają włączeniu w skład struktur organizacyjnych

W okresie **pokoju** czas wykonywania świadczeń rzeczowych nie może przekroczyć jednorazowo:

- a) 48 godz. – w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej;
- b) 7 dni – w związku z ćwiczeniami w zakresie wojskowymi;
- c) 24 godz. – w związku z ćwiczeniami w zakresie powszechnej samoobrony.

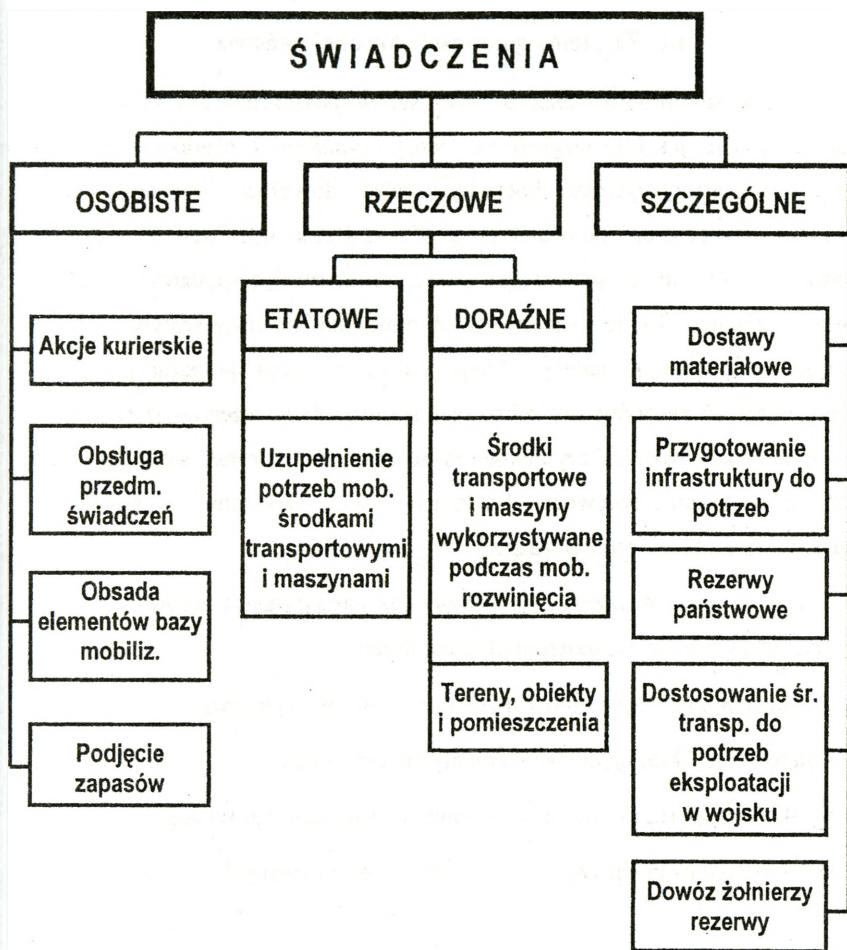
Nalożenie obowiązku świadczenia rzeczowego może nastąpić najwyżej 3 razy w roku (*w wymiarze 7 dni w związku z ćwiczeniami wojskowymi tylko jeden raz*). Do czasu wykonywania świadczeń rzeczowych wlicza się czas niezbędny do dostarczenia przedmiotu świadczeń oraz jego powrotu (*nie więcej jednak jak 2 godz.*) Przedstawione powyżej ograniczenia nie dotyczą wykorzystania nieruchomości w okresie rejestrowania przedpoborowych i poboru oraz wykorzystania nieruchomości a także rzeczy ruchomych w czasie zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.

W razie ogłoszenia mobilizacji lub w czasie wojny przekazane rzeczy ruchome i nieruchomości podlegają zwrotowi po ustaniu potrzeby ich używania.

Świadczenia szczególne

Świadczenia szczególne to odpłatne zobowiązania realizowane przez administrację publiczną (rządową i samorządową), instytucje państwowe, podmioty gospodarcze i inne jednostki organizacyjne polegające na (patrz także rys. 2):

- ▶ dostosowaniu posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do potrzeb obrony państwa (nie zmieniając ich właściwości i przeznaczenia);
- ▶ przystosowania budowanych (przebudowywanych i rozbudowywanych) obiektów budowlanych oraz wytwarzanych rzeczy ruchomych dla potrzeb obrony państwa (nie zmieniając ich właściwości i przeznaczenia);
- ▶ gromadzeniu, przechowywaniu i konserwacji przedmiotów niezbędnych do wykonywania zadań obronnych;
- ▶ utrzymywanie (przemieszczanie) mocy produkcyjnych i remontowych, niezbędnych do wytwarzania rzeczy ruchomych na okres zagrożenia wojennego na potrzeby obrony państwa;
- ▶ wykonywaniu zadań mobilizacyjnych na rzecz sił zbrojnych.

Rys. 2. Świadczenia na rzecz obrony

4. GOTOWOŚĆ OBRONNA PAŃSTWA I JEJ STANY

4.1. Założenia gotowości obronnej państwa

Gotowość obronna państwa różni się w poszczególnych krajach, tak w samej nazwie, jak i ze względu na szereg czynników o charakterze zewnętrznym. Można tu przywołać chociażby czynniki dotyczące charakteru i intensywności zagrożeń, czy położenie geograficzne Polski jako kraju granicznego Sojuszu NATO, lub też stosunki polityczne, militarne i gospodarcze utrzymywane z zagranicą. Także na gotowość obronną państwa mają wpływ czynniki wewnętrzne, do których należy zaliczyć: poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, wielkość zasobów siły roboczej i stan zasobów rezerw państwowych. Pomimo szeregu różnych czynników, wyróżniających państwa sąsiedzkie, poglądy na utrzymanie gotowości obronnej pozostają takie same i stanowią one podstawową funkcję obronną państwa⁸.

Należy zatem wyraźnie zaakcentować, że na utrzymanie gotowości obronnej państwa, wpływ mają następujące determinanty:

- skala i stan wydatków ponoszonych na cele obronne państwa;
- stan rozwoju i funkcjonowanie przemysłu obronnego;
- wielkość eksportu i importu uzbrojenia oraz sprzętu wojskowego;
- stan przygotowanych (zgromadzonych) i utrzymywanych rezerw państwowych;
- profesjonalizacja i wyposażenie sił zbrojnych;
- sprecyzowane ustawowo prawa i obowiązki kompetencyjne dla osób funkcyjnych kierownictwa państwowego, odpowiedzialnego za obronność;

⁸ Gotowość – kojarzy się z określonym stanem osoby lub rzeczy (podmiotu lub przedmiotu). Gotowość, mówią niektórzy, to zdolność do działania w określonym miejscu i czasie. Podmiot może być gotowy do działania, posiada chęci i motywacje. Lecz nie posiada zdolności do działania, nie jest odpowiednio przygotowany. Może być też odwrotnie. Są zdolności, ale brak motywacji i woli do działania.

- wskaźniki szkolenia kadr cywilnych w zakresie utrzymania gotowości obronnej państwa.

Z definicji strategii obronnej wynika, że obejmuje ona m.in. przygotowanie i wykorzystanie potencjału obronnego państwa do przeciwdziałania zagrożeniom militarnym. Z kolei potencjał obronny państwa obejmuje trzy następujące kategorie obronne:

- ▶ polityczno-gospodarczą;
- ▶ ekonomiczno-obronną;
- ▶ **gotowości obronnej państwa.**

Kategoria pierwsza dotyczy problemów polityczno-gospodarczych zmierzających do wpływania na ustrój, gospodarkę i jej strukturę oraz na procesy w niej zachodzące.

Kategoria druga obejmuje jeden ze składników potencjału obronnego państwa, określający jego możliwości w zakresie gospodarczego zaspokojenia potrzeb obronnych.

Natomiast kategoria trzecia potencjału obronnego państwa obejmuje **gotowość obronną** – jako stan zdolności systemu obronnego do **przeciwstawienia się zagrożeniom kryzysowym i wojennym oraz niedopuszczeniu do agresji militarnej, a także przygotowania sił zbrojnych do wykonania zadań w ramach współpracy obronnej z NATO**. Przy zastosowaniu takiej interpretacji objawia się wymiar strategiczny gotowości obronnej państwa, która ma swoje uwarunkowania w sferze politycznej, militarnej, społecznej i ekonomicznej.

Rozpatrując gotowość obronną państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego należy wyjaśnić pojęcie „bezpieczeństwa”⁹, które w oficjalnych dokumentach rządowych jest definiowane jako dziedzina państwa obejmująca

⁹ Tezy założeń programu przebudowy, utrzymania oraz doskonalenia systemu obronności RP w latach 2001 – 2006. MON Dep. Systemu Obronnego, Warszawa 1999 r. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wyd. AON 2002 r. określa aż pięć terminów bezpieczeństwa: narodowe, państwa, regionalne, wojskowe i zbiorowe. Patrz str. 16 Słownika.

wykorzystywanie całości jego sił i środków (całego potencjału państwa) do przeciwstawiania się wszelkiego rodzaju zewnętrznym i wewnętrznym zagrożeniom dla interesów narodowych oraz kształtowanie się jak najkorzystniejszych warunków do realizacji tych interesów. W tym rozumieniu gotowość obronna państwa będzie stymulatorem spinającym wszelkie działania państwa do zapewnienia jego bezpieczeństwa, zewnętrznego i wewnętrznego.

W literaturze przedmiotu można spotkać nieco inną interpretację gotowości, głównie w państwach NATO. W latach dziewięćdziesiątych przyjęto tam i określono dwa terminy gotowości¹⁰:

- ▶ gotowość cywilną, jako szczególny rodzaj zdolności sektora cywilnego do sprostania zagrożeniom czasu pokoju i wojny;
- ▶ gotowość militarną.

Gotowość cywilna oznacza stan zorganizowania społeczeństwa (państwa), jego determinację (wolę) i możliwości (środki i umiejętności), pozwalające na podjęcie w określonym czasie, miejscu i zakresie, zorganizowanego, adekwatnego do sytuacji i efektywnego działania zgodnie z przygotowanymi planami lub improwizacji stosownie do zadań wynikających z rzeczywistego zagrożenia¹¹.

Celem gotowości cywilnej jest zapewnienie zrównoważonego i spokojnego rozwoju społeczeństwa na akceptowanym poziomie bezpieczeństwa przez przygotowanie i utrzymanie wiarygodnych do zagrożeń zdolności reagowania w przypadku wystąpienia stanów nadzwyczajnych w państwie.

Główne zadania realizowane w celu utrzymania gotowości cywilnej to:

- ▶ skuteczne działanie administracji publicznej w wypadku kryzysu;
- ▶ zdolność reagowania władzy i administracji;

¹⁰ Zeszyt problemowy TWO nr 1(27) 2002 r.

¹¹ Tamże.

- ▶ zabezpieczenie pomocy ofiarom klęsk i katastrof;
- ▶ zapewnienie wsparcia sił zbrojnych w przygotowaniach do odparcia agresji;
- ▶ zabezpieczenie misji pokojowych podejmowanych przez siły zbrojne;
- ▶ skuteczne wykorzystanie zasobów ludzkich i materialnych w wypadku kryzysu.

Gotowość cywilna musi sprostać realizacji powyższych zadań w każdych – ekstremalnych warunkach, w tym w warunkach wojny.

Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego należy przede wszystkim do Sił Zbrojnych RP, jako jednego z filarów systemu obronnego państwa. Realność wykonania tego zadania zależy nie tylko od możliwości sił zbrojnych, ale również, w znacznym stopniu od rozwoju sytuacji w otoczeniu, jak też od stosunku społeczeństwa do powinności obronnych oraz powszechnego rozumienia bezpieczeństwa państwa.

W obiegowym znaczeniu siły zbrojne utrzymują tzw. gotowość bojową (militarną). Ten problem będzie przedmiotem rozważań w kolejnym punkcie tego rozdziału.

W moim pojęciu obydwie gotowości (cywilna gotowość i bojowa sił zbrojnych) tworzą spójny system gotowości obronnej państwa, lub jak to jest w innych państwach nazywane „gotowość kryzysowa”, która rzutuje na jego bezpieczeństwo.

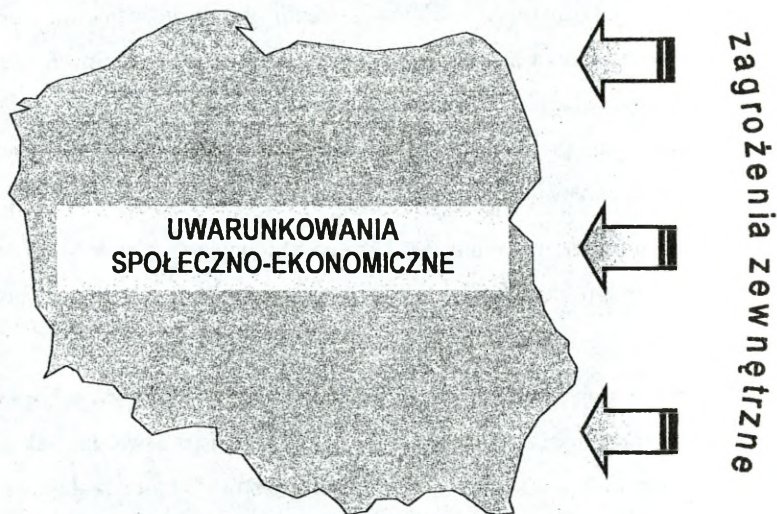
Możliwości utrzymania i osiągnięcia gotowości obronnej państwa będą zależały przede wszystkim od czynnika czasu i warunków w jakich nastąpi podwyższanie gotowości obronnej. Na te warunki będą się głównie składały zagrożenia dotyczące problemów politycznych, społecznych i gospodarczych.

Organy administracji publicznej: rządowej i samorządowej oraz gospodarka narodowa osiągać będą określone stany gotowości obronnej państwa. W ra-

mach przechodzenia do kolejnych wyższych stanów gotowości nastąpi stopniowa konwersja poszczególnych gałęzi gospodarczych oraz zapewnienie warunków do przetrwania ludności w sytuacjach kryzysowych.

Przygotowania do osiągnięcia określonych stanów gotowości obronnej państwa będą obejmowały pakiety przedsięwzięć dla podmiotów gospodarczych i administracyjnych. Utrzymywanie i podwyższanie gotowości obronnej w państwie powinno być realizowane zgodnie z ustaleniami programów mobilizacji gospodarki.

4.2. Zasadnicze czynniki kształtujące GOP

SPOŁECZNE:	EKONOMICZNE:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ patologie społeczne ➤ niepokoje społeczne ➤ rosnące bezrobocie ➤ starzenie się społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ nowe technologie i standaryzacja w GN ➤ dostosowanie infrastruktury ekonomicznej (do NATO, UE) ➤ ograniczenia eksportu w tym techniki wojskowej ➤ obniżenie stanu rezerw państwowych ➤ zmniejszenie limitów finansowych na obronność

4.3. Stany gotowości obronnej państwa

GOTOWOŚĆ OBRONNA PAŃSTWA

STAŁA GOTOWOŚĆ OBRONNA	PODWYŻSZONA GOTOWOŚĆ OBRONNA	PEŁNA GOTOWOŚĆ OBRONNA
Stan polegający na zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego oraz rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych na drodze dyplomatycznej, eliminującej wzrost zagrożenia bezpieczeństwa państwa	Stan przygotowujący organy władzy, administracji i gospodarki narodowej do realizacji zadań obronnych, wynikających z monitoringu rozwoju kryzysu polityczno-militarnego	Stan powodujący rozwinięcie elementów narodowego systemu obronnego państwa do odparcia agresji przeciwnika lub udziału siły militarnej w obronie sojuszniczej NATO

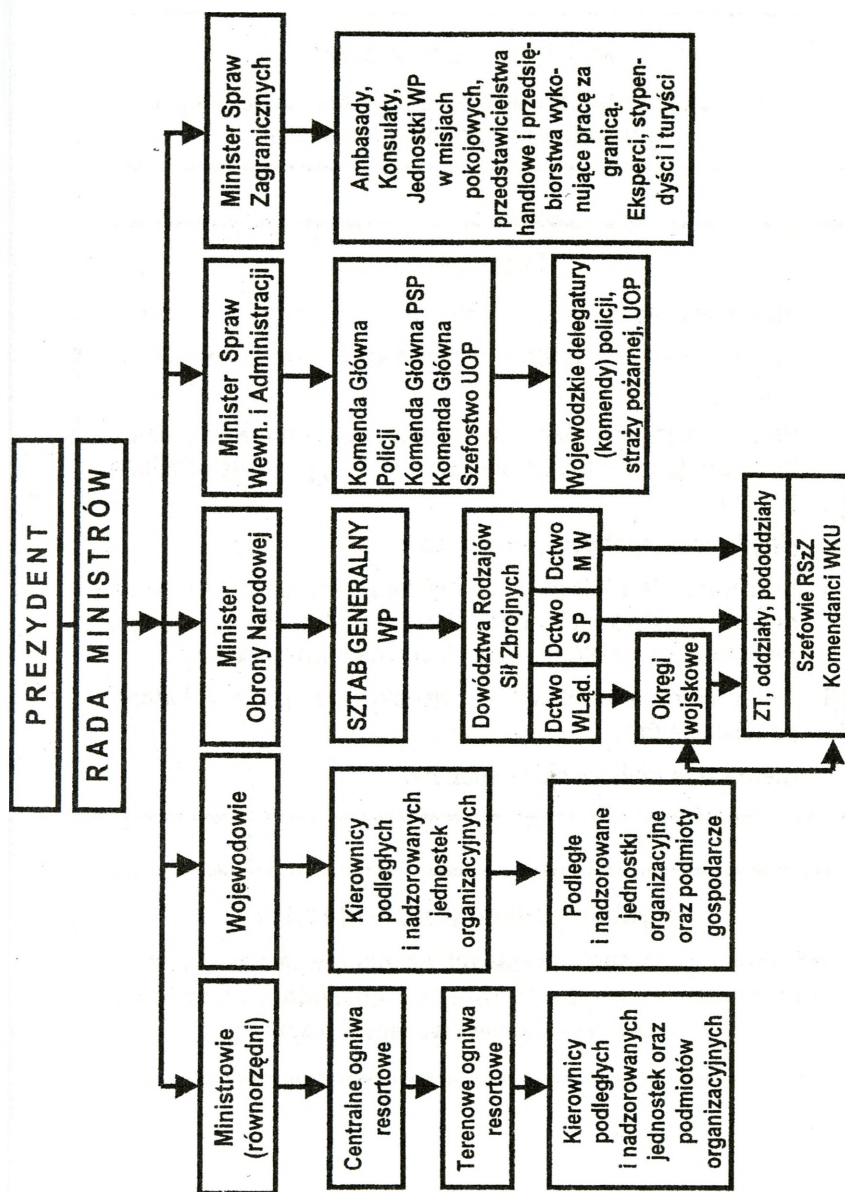
ZESTAWY ZADAŃ DO REALIZACJI

1. Zestaw zadań przygotowawczych
Nakazuje realizację przedsięwzięć organizacyjnych umożliwiających osiągnięcie gotowości do działania przez kierownicze organy władzy i administracji publicznej.
2. Pierwszy zestaw zadań obronnych
Zapewnia częściowe rozwinięcie potencjału obronnego państwa w tym zabezpieczenie mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych, sił resortu spraw wewnętrznych i administracji oraz jednostek organizacyjnych przewidzianych do militaryzacji w innych resortach gospodarki i administracji.
3. Drugi zestaw zadań obronnych
Obejmuje mobilizacyjne rozwijanie sił zbrojnych, sił resortu spraw wewnętrznych i administracji, jednostek przewidzianych do militaryzacji, OC oraz uruchomienie realizacji zadań zaplanowanych w Programie mobilizacji gospodarki.
4. Trzeci zestaw zadań obronnych
Doprowadzenie do uruchomienia przedsięwzięć związanych z rozwinięciem potencjału obronnego państwa (w tym operacyjno-strategiczne rozwijanie sił zbrojnych) oraz wprowadzenie przepisów ustawy o stanie wojennym.

4.4. Główne zadania GOP dla szczebla centralnego

STANY GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA		
St. GOP	Pd. GOP	Pl. GOP
1. Przygotowanie systemu kierowania obroną państwa.	1. Prowadzenie wzmożonej działalności dyplomatycznej.	1. Mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie SZ RP.
2. Przygotowanie systemu ostrzegania i alarmowania.	2. Informowanie władz o zagrożeniach.	2. Osiąganie przez jednostki organizacyjne państwa Pl. GO.
3. Opracowanie i uaktualnienie PMG.	3. Rozwinięcie systemu alarmowania i ostrzegania.	3. Przystawianie GN na czas wojny.
4. Rozbudowa infrastruktury obronnej.	4. Wzmożenie działalności w utrzymaniu porządku publicznego i ochrony obiektów.	4. Rozwinięcie wojennego systemu kierowania państwem.
5. Utrzymywanie mocy produkcyjnych w przemyśle.	5. Zarządzenie częściowej mobilizacji SZ oraz wprowadzenie stanu nadzwyczajnego (st. klęski żywiołowej, st. wyjątkowego, st. wojennego).	
6. Przygotowanie świadczeń na rzecz obrony.	6. Częściowe rozwinięcie systemu kierowania obroną państwa.	
7. Sprawdzanie stanu technicznego budowli ochronnych i SK.	7. Częściowe uruchomienie programu mobilizacji gospodarki (uwolnienie rezerw państwowych).	
8. Prowadzenie monitoringu stopnia zagrożenia państwa.	8. Ewakuacja ludności i mienia z rejonów zagrożonych.	
9. Przygotowanie planów ewakuacji ludności z miejsc zagrożonych.		
10. Szkolenie i utrzymanie w gotowości SZ RP oraz pozostałych jednostek militarnych i niemilitarnych.		

4.5. Kierowanie procesem podwyższania gotowości obronnej państwa

5. ZAŁOŻENIA MOBILIZACJI GOSPODARKI

5.1. Pojęcie mobilizacji gospodarki

Mobilizacja gospodarki

– to proces przygotowania do uruchomienia potencjału gospodarczo-obronnego państwa

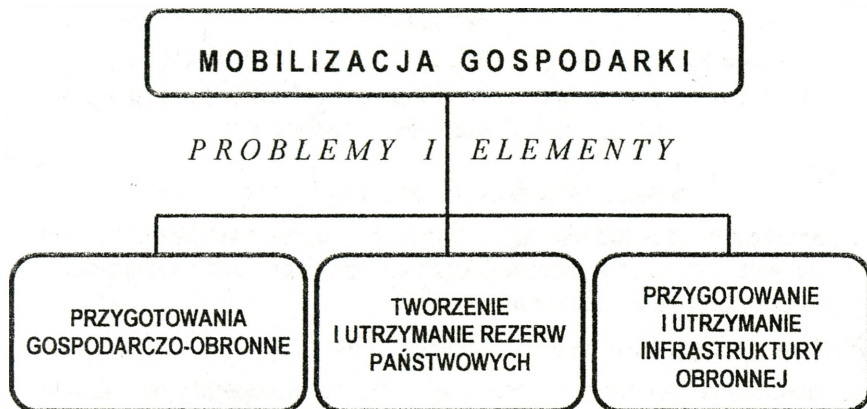
Obejmuje ona:

1. Planowanie mobilizacyjne (PMG).
2. Tworzenie i gromadzenie państwowych rezerw mobilizacyjnych i gospodarczych.
3. Przygotowanie i wydzielenie środków transportowych, maszyn łóżek szpitalnych itp. na potrzeby SZ, OC, jednostek zmilitaryzowanych.
4. Mobilizacja zasobów siły roboczej.
5. Uruchomienie PMG-ów (intensyfikacja produkcji, wydzielanie rezerw państwowych, dostosowanie zakładów usługowych, remontowych, telekomunikacyjnych na potrzeby wojny).
6. Zapewnienie warunków do zaspokojenia potrzeb ludności państwa na czas kryzysu i wojny.
7. Kierowanie mobilizacją gospodarki.

System gospodarczo – obronny

to zespół wzajemnie powiązanych elementów, mających na celu przygotowanie wybranych obszarów gospodarki do realizacji zadań w okresie kryzysów i wojny

5.2. Mobilizacja gospodarki – problemy i elementy

ELEMENTY PROCESU MOBILIZACJI GOSPODARCZEJ

- ▶ tworzenie warunków przetrwania ludności w sytuacjach kryzysu i wojny,
- ▶ tworzenie warunków do powiększania możliwości przemysłu, zwłaszcza obronnego,
- ▶ przygotowanie wybranych elementów infrastruktury do funkcjonowania w okresie kryzysu i wojny,
- ▶ gromadzenie i utrzymywanie rezerw państwowych i zapasów obowiązkowych paliw,
- ▶ inwestycje ochronne dla załóg pracowniczych,
- ▶ tworzenie i organizowanie systemów powiadamiania i ostrzegania,
- ▶ budowa i modernizacja stanowisk kierowania.

5.3. Organizowanie zadań na rzecz obronności

USTAWA

z dnia 23 sierpnia 2001 r. (DzU nr 122, poz. 1320, nowelizacja z 16.07.2002 r.) o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorstwa

Powyższa ustawa reguluje pięć obszarów działalności:

1. Mobilizację gospodarki w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa (ponad 200 przedsiębiorstw (spółek) posiada zadania gospodarczo-obronne na czas wojny).
2. Militaryzację jednostek organizacyjnych GN.
3. Planowanie operacyjne przedsiębiorcy (plan operacyjny działania przedsiębiorcy).
4. Szkolenie obronne wykonawców spółek i przedsiębiorstw (wiosna, jesień po dwa dni).
5. Wykonywanie funkcji państwa-gospodarza (HNS).

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 1 lutego 2002 r. (DzU nr 13, poz. 122 z 2002 r.)

w sprawie wykazu przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym

1. Określa przedsiębiorstwa o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym (168 przedsiębiorstw).
2. Upoważnia ministrów w siedmiu działach gospodarki do realizacji zadań gospodarczo-obronnych.
  - ▶ Minister Gospodarki - 72 przedsiębiorstwa o szczególnym znaczeniu,
  - ▶ Minister Skarbu Państwa - 43 przedsiębiorstwa o szczególnym znaczeniu,
  - ▶ Minister Infrastruktury w zakresie:
    - gospodarki morskiej - 14 przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu,
    - transportu - 7 przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu,

- łączności - 2 przedsiębiorstwa o szczególnym znaczeniu,
- finansów - 1 przedsiębiorstwo o szczególnym znaczeniu,
- obrona narodowa - 26 przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu.

3. Ustawa i rozporządzenie regulują możliwości nakładania zadań gospodarczo-obronnych wobec spółek i przedsiębiorstw prywatnych z różnym udziałem Skarbu Państwa, i tak:

- ▶ wobec spółek handlowych, w których Skarb Państwa posiada co najmniej 50% udziałów lub akcji, określony minister w stosunku do podległych mu podmiotów sprywatyzowanych może nakładać zadania gospodarczo-obronne na podstawie umowy cywilno-prawnej, a następnie decyzji administracyjnej, w których to dokumentach określa się warunki finansowania podjętego zadania (zadanie odnośnie finansowania obowiązuje przez rok, co wynika z budżetu państwa);
- ▶ wobec spółek handlowych i kapitałowych, których udział Skarbu Państwa jest mniejszy niż 50%, właściwy terytorialnie wojewoda w stosunku do wszystkich spółek (przedsiębiorstw) dyslokujących na terenie województwa, może nakładać zadania gospodarczo-obronne z zastrzeżeniem, że Zarząd Spółki ma siedzibę w Polsce (czyli spółka nie jest filią innej spółki);
- ▶ wobec 168 spółek (przedsiębiorstw) wymienionych w cytowanym Rozporządzeniu RM o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym, ministrowie mogą nakładać zadania gospodarczo-obronne na bacząc na procentowy udział Skarbu Państwa w tych spółkach (przedsiębiorstwach) - np. w TP S.A. udział Skarbu Państwa wynosi tylko 20% akcji.

► w czasie pokoju

Program mobilizacji gospodarki jest dokumentem określającym zadania gospodarki związane z zaspokojeniem mobilizacyjnych i wojennych potrzeb sił zbrojnych oraz organów bezpieczeństwa publicznego. Określa się w nim zadania związane z przygotowaniem gospodarki do wzmózonych świadczeń na rzecz obronności w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny. Zadania można ująć w następujące grupy:

- zadania gospodarki w zakresie dostaw uzbrojenia, sprzętu wojskowego, artykułów kwatermistrzowskich oraz remontów uzbrojenia i sprzętu wojskowego odzwierciedlające możliwości zaspokojenia potrzeb materiałowo-technicznych Sił Zbrojnych i organów porządku publicznego, w czasie ich mobilizacyjnego rozwinięcia oraz w początkowym okresie wojny;
- zadania w zakresie rzeczowych przygotowań mobilizacyjnych oraz określenie wydatków na realizację zadań wynikających z przygotowań mobilizacyjnych w gospodarce, obejmujących w szczególności:
  - przygotowanie wybranych elementów infrastruktury obronnej kraju (m.in. sieci kolejowej, drogowej, systemu łączności i energetyki oraz ochrony zdrowia na potrzeby Sił Zbrojnych, gospodarki i społeczeństwa);
  - rozbudowę i budowę stanowisk kierowania dla organów władzy terenowej i administracji państwowej;
  - zakup i utrzymanie państwowych rezerw mobilizacyjnych, sprzętu wojskowo-technologicznego dla jednostek zmilitaryzowanych i formacji OC;
  - modernizację i utrzymanie systemów alarmowania i wykrywania skażeń;
  - budowę i modernizację budowli ochronnych;

- ▶ charakterystykę możliwości produkcyjno-usługowych podstawowych działów gospodarki (przemysł, rolnictwo i leśnictwo, łączność, energetykę i transport);
- ▶ możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych ludności, wynikające z analizy potrzeb w artykuły żywnościowe, podstawowy asortyment artykułów przemysłowych i paliwa, możliwości zapewnienia podstawowej opieki zdrowotnej, zabezpieczenia potrzeb w transporcie osobowym i towarowym;
- ▶ koordynacja podejmowanych w czasie pokoju, przez właściwych ministrów, wojewodów, organa samorządu terytorialnego, przedsiębiorców oraz inne jednostki organizacyjne, przedsięwzięć mających na celu realizację określonych w CPMG¹² zadań i zapewnienie zdolności gospodarki do zwiększonych świadczeń na potrzeby obrony państwa na okres zagrożenia bezpieczeństwa i wojny;
- ▶ realizacja zadań mających na celu przygotowanie przemysłu do zwiększonych dostaw uzbrojenia, sprzętu wojskowego, artykułów kwatermistrzowskich oraz usług remontowych na okres zagrożenia i wojny obejmujących:
  - zadania dla przedsiębiorców w zakresie utrzymywania mocy produkcyjnych i remontowych, niezbędnych do wykonywania przedsięwzięć na okres zagrożenia wojennego na potrzeby obrony państwa albo przemieszczania tych mocy do innych sektorów, rejonów;
  - finansowanie utrzymywania zdolności produkcyjnych i remontowych przemysłu obronnego;
  - kontrolę przygotowania przedsiębiorców, nadzorowanych przez Ministra Gospodarki w sprawach obronnych, do realizacji obowiązków i zadań nałożonych w zakresie utrzymywania niezbędnych mocy produk-

¹² CPMG – Centralny Program Mobilizacji Gospodarki (nowa nazwa to „Program przygotowań obronnych na lata ...”).

cyjnych i remontowych przemysłu obronnego oraz przemieszczania tych mocy, a także prawidłowości wydatkowania przez przedsiębiorców przyznanych środków finansowych na ten cel;

- kształtowanie polityki państwa w zakresie gospodarowania i tworzenia państwowych rezerw gospodarczych oraz zapasów obowiązkowych paliw;
- opracowanie i wdrażanie programu restrukturyzacji sektora przemysłu obronnego oraz monitorowanie tego sektora.

W dniu 9 lutego 1999 roku przyjęty został przez Radę Ministrów „Program Restrukturyzacji Przemysłu Obronnego i Wsparcia w Zakresie Modernizacji SZ RP”. Przedstawia on zestaw działań, jakie należy podjąć wobec przedsiębiorstw, których przedmiotem działania jest produkcja i obrót uzbrojeniem i sprzętem wojskowym. Dokument ten wskazuje na szereg bezpośrednich i pośrednich instrumentów, a także propozycje przedsięwzięć przyczyniających się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, m.in. przez:

- ▶ restrukturyzację finansową;
- ▶ restrukturyzację zatrudnienia;
- ▶ kontrolę obrotu z zagranicą towarami, usługami i technologiami podwójnego przeznaczenia, w tym:
  - koncesjonowanie i licencjonowanie obrotu z zagranicą towarami i usługami do celów wojskowych;
  - kontrola przestrzegania przez podmioty koncesjonowane warunków zawartych w koncesjach, zezwoleniach na przywóz lub wywóz oraz certyfikatach importowych;
  - nadzór nad realizacją obrotu z zagranicą towarami, usługami i technologiami do celów wojskowych, w tym nad funkcjonowaniem mechanizmów regulacji obrotu;

- prowadzenie działań, związanych ze szczególną kontrolą obrotu towarami i technologiami podwójnego przeznaczenia.

Realizacja przedsięwzięć wynikających z podpisanych celów Sił Zbrojnych w zakresie „Wdrożenia produkcji nowych rodzajów paliw”, w tym:

- ▶ opracowanie dokumentacji technologicznej produkcji nowych paliw;
- ▶ opracowanie norm zużycia paliw zgodnie z wymaganiami NATO.

Realizacja zadań związanych z udziałem Polski w finansowanym przez NATO programie Inwestycji w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NSIP), w tym:

- ▶ stworzenie odpowiednich warunków organizacyjnych i prawnych umożliwiających udział polskich przedsiębiorstw w realizacji inwestycji NATO na terytorium państw Sojuszu;
- ▶ udzielanie uprawnień przedsiębiorcom ubiegającym się o udział w przetargach w ramach programu inwestycji NATO w dziedzinie bezpieczeństwa.

Inne ważne zadania Programu przygotowań obronnych to:

- Tworzenie i gospodarowanie rezerwami państwowymi gospodarczymi, w tym dokonywanie zakupu surowców, materiałów oraz paliw na cele tych rezerw, a także ich sprzedaży z związku w wymianę, odświeżaniem, zwolnieniami zwrotnymi oraz ich restrukturyzacją.
- Prowadzenie działalności kontrolnej w stosunku do przedsiębiorców, na których nałożone zostały obowiązki w zakresie magazynowania i utrzymywania rezerw państwowych gospodarczych oraz tworzenia i utrzymywania zapasów obowiązkowych paliw ciekłych.
- Utrzymywanie określonych zdolności produkcyjnych, umożliwiających produkowanie i dostarczanie siłom zbrojnym podstawowych asortymentów amunicji, uzbrojenia, sprzętu wojskowo-technicznego i artykułów kwatermistrzowskich na okres zagrożenia wojennego na potrzeby obrony państwa.

- Prowadzenie prac związanych z możliwością wznowienia na wypadek zagrożenia i wojny produkcji określonych wyrobów na rzecz sił zbrojnych, oraz prowadzenie prac w zakresie możliwości przystosowania, w razie potrzeby, zakładów cywilnych do produkcji uzbrojenia i sprzętu wojskowego.
- Realizacja bieżących dostaw uzbrojenia i sprzętu wojskowego dla sił zbrojnych i pozostałych ogniw systemu obronnego państwa.

Nowe dwie ustawy: o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców (ustawa z dnia 23.08.2001 r., DzU z 2001 r. nr 122, poz. 1320) oraz o zmianach w organizacji i funkcjonowaniu centralnych organów administracji rządowej i jednostek im podporządkowanych (ustawa z dnia 1.03.2002 r., DzU z 2002 r. nr 253), nakładają szereg zadań na przedsiębiorców, i tak dyrektorom jednostek badawczo-rozwojowych należy:

- utrzymywać moce produkcyjne i remontowe niezbędne do wykonywania zadań na okres zagrożenia wojennego na potrzeby obrony państwa;
- podejmować działania mające na celu produkcję zamienników wyrobów i części pochodzących z importu;
- prowadzić prace w zakresie formowania jednostek przewidzianych do militaryzacji;
- realizować bieżące dostawy uzbrojenia i sprzętu wojskowego dla sił zbrojnych i pozostałych ogniw systemu obronnego państwa.

Minister powstałego nowego resortu infrastruktury obciążony został poważnymi zadaniami w zakresie obronności i tak:

- określa ogólne założenia i propozycje działalności obronnej w transporcie i gospodarce morskiej;
- planuje proces osiągnięcia wyższych stanów gotowości obronnej jednostek organizacyjnych w resorcie;

- prowadzi analizy stanu i możliwości poszczególnych rodzajów transportu po kątem realizacji zadań w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny;
- określa zasady funkcjonowania transportu morskiego i żeglugi morskiej oraz portów i przystani morskich, a także korzystania z obszarów morskich w okresie zagrożenia i w czasie wojny;
- planuje system osłony technicznej sieci i obiektów komunikacyjnych kraju oraz ich odtwarzanie w przypadku zniszczeń;
- uczestniczy w procesie planowania wykorzystania infrastruktury i zasobów transportowych dla celów operacji NATO;
- uruchamia, stosownie do zagrożenia, posiadany potencjał przewozowy i zasoby środków transportowych na zabezpieczenie gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb sił zbrojnych i ewakuacji ludności;
- ustala rozmieszczenie i potencjał wykonawczy jednostkom zmilitaryzowanym oraz formułuje dla nich zadania związane z utrzymaniem i odbudową sieci znaczenia obronnego¹³;
- przygotowuje militaryzację wytypowanych jednostek organizacyjnych i formowanie oddziałów zmilitaryzowanych;
- podejmuje realizację niezbędnych zadań wynikających z programu mobilizacji gospodarki w zakresie prac inwestycyjno-modernizacyjnych sieci komunikacyjnej i produkcyjno-remontowych na rzecz sił zbrojnych;
- uzgadnia i weryfikuje pod względem wymagań obronnych zamierzenia i dokumentację techniczno-projektową, dotyczącą budowy i moderni-

¹³ Obowiązuje w tym zakresie nowe Rozporządzenie Rady Ministrów z 21 maja 2002 r. (DzU nr 78, poz. 707) w sprawie militaryzacji jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na rzecz obronności lub bezpieczeństwa państwa.

zacji jednostek pływających, infrastruktury portowej oraz infrastruktury zapewniającej dostęp do portów morskich;

- podejmuje działania związane z przygotowaniem punktów likwidacji skażeń środków transportowych;
- przygotowuje i doskonali plany kierowania i zarządzania transportem w sytuacjach kryzysowych, powodowanych zagrożeniem okresu pokojowego (klęski żywiołowe, katastrofy komunikacyjne itp.);
- koordynuje wykonywanie zwiększonych zadań przewozowych z uwzględnieniem potrzeb ewakuacji ludności i mienia z rejonów zagrożonych i objętych konfliktem;
- podejmuje przedsięwzięcia dostosowawcze w zakresie przygotowania transportu kolejowego, samochodowego, lotniczego, morskiego, żeglugi śródlądowej i drogownictwa do rozwiązań i standardów NATO i Unii Europejskiej;
- ustala priorytety przewozowe i niezbędne ograniczenia w wykonywaniu usług transportowych;
- koordynuje prace projektowo-badawcze i wdrożeniowe w zakresie obronnego przygotowania transportu, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki budowy i odbudowy mostów;
- wprowadza wojenny system funkcjonowania krajowego systemu transportowego;
- organizuje i koordynuje proces tworzenia i utrzymywania rezerw państwowych mobilizacyjnych w jednostkach organizacyjnych resortu;
- prowadzi przygotowania do wydzielania w ramach świadczeń rzeczowych środków transportowych, maszyn i urządzeń na potrzeby obronne.

Wyżej wymienione zadania będą realizowane w kilku etapach. Po pierwsze, w celu stworzenia możliwości częściowego rozwinięcia potencjału obronnego państwa. Po drugie, do uruchomienia dostaw zgromadzonych w rezerwach państwowych i po trzecie stworzenie możliwości do pełnego rozwinięcia potencjału obronnego i przeciwstawienie się agresji zbrojnej.

► **w czasie kryzysu**

- ocena skali zagrożenia militarnego;
- uaktualnienie programu mobilizacji gospodarki stosownie do wypracowanego (narzuconego) scenariusza zagrożenia militarnego;
- zwiększenie zdolności produkcyjnych w przemyśle;
- dostosowanie systemów łączności, komunikacji i transportu do wymagań obronnych;
- przygotowanie rezerw ludzkich dla sił zbrojnych;
- ukierunkowanie służby zdrowia do zwiększonych zdolności ewakuacyjno-leczniczych;
- przygotowanie rezerw państwowych do rozdziału i dystrybucji;
- nawiązanie nowych kontaktów w handlu kooperacyjnym.

► **w czasie wojny**

- sukcesywne mobilizowanie przemysłu, rolnictwa i transportu stosownie do potrzeb obronnych;
- zamiany w kierunkach inwestowania;
- reorganizacja zatrudnienia w poszczególnych gałęziach gospodarki narodowej, szczególnie w przemyśle zbrojeniowym;
- dokonanie nowego podziału zasobów materialnych;

- przeprowadzenie reorganizacji zarządzania gospodarką narodową;
- zasilanie sił zbrojnych i działu pozamilitarnego w środki materialne;
- kierowanie mobilizacją gospodarki narodowej.

Szczebel wojewódzki

1. Szkolenie obronne kadr urzędu wojewódzkiego oraz określenie zadań dla komórek organizacyjnych (kierowniczych osób funkcyjnych) na okres kryzysu i wojny oraz nadzór nad szkoleniem obronnym w podległych jednostkach organizacyjnych.
2. Zabezpieczenie zadań obronnych zleconych przez organy centralne (resortowe) państwa.
3. Zabezpieczenie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej prowadzonych prac przygotowawczych w zakresie obronności.
4. Planowanie środków finansowych w budżecie wojewódzkim na realizację zadań obronnych na administrowanym terenie.
5. Projektowanie i realizacja przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym w planie przestrzennego zagospodarowania województwa, w tym na potrzeby sił zbrojnych, na zadania obronne i ochrony ludności.
6. Tworzenie i utrzymywanie rezerw surowcowych, materiałowych oraz wyrobów na potrzeby obronne państwa.
7. Organizacja powiadamiania, ostrzegania i alarmowania ludności o zagrożeniach.
8. Realizacja zadań wynikających z wojewódzkiego programu mobilizacji gospodarki w zakresie: zabezpieczenia ludności w żywność i usługi komunalne, ochrony zdrowia ludności województwa oraz organizowania akcji ratowniczych.

9. Organizowanie dowozu żołnierzy rezerwy powoływanych do czynnej służby wojskowej w razie mobilizacji i rozplakatowanie obwieszczeń o mobilizacji powszechnej w państwie.
10. Koordynowanie wykonaniem zadań obronnych na obszarze województwa, sprawowanie nadzoru oraz prowadzenie kontroli wykonania tych zadań w podległych jednostkach organizacyjnych.

Szczebel powiatowy

1. Organizowanie szkolenia obronnego pracowników starostwa i samorządowych jednostek organizacyjnych.
2. Przygotowanie jednostek organizacyjnych powiatu do realizacji zadań obronnych zleconych przez wojewodę.
3. Przygotowanie mienia komunalnego do wykorzystania w razie kryzysu i wojny:
  - energetyki,
  - wodociągów,
  - gazownictwa,
  - komunikacji,
  - drogowo-mostowego.
4. Uwzględnienie potrzeb obronnych w planie przestrzennego zagospodarowania powiatu w zakresie: rejonów odpowiedzialności Straży Granicznej, lecznic, szpitali, Państwowej Straży Pożarnej i straży lasów itp.
5. Wydzielanie z budżetu powiatu środków finansowych na realizację zadań obronnych.
6. Przygotowanie dostaw i usług oraz innych świadczeń przeznaczonych na obronność i wynikających z programu mobilizacji gospodarki.

Szczegel gminny

1. Przygotowanie urzędu gminy, jego referatów i jednostek organizacyjnych podległych gminie do funkcjonowania w stanach nadzwyczajnych, w tym w okresie kryzysu i wojny.
2. Organizowanie szkolenia osób funkcyjnych wyznaczonych do realizacji zadań obejmujących zabezpieczenie mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych.
3. Przechowywanie, doręczanie dokumentów powołania i dowóz żołnierzy powoływanych do czynnej służby wojskowej.
4. Rozplakatowywanie obwieszczeń o mobilizacji powszechnej.
5. Przygotowanie i wykonanie przedsięwzięć inwestycyjnych na potrzeby ochrony osób i mienia przed skutkami działań bojowych.
6. Opracowanie planu świadczeń osobistych i rzeczowych na cele obronne, w tym na rzecz sił zbrojnych. Nakładanie obowiązku tych świadczeń na obywateli i podmioty gospodarcze.
7. Organizowanie gminnych (miejskich) zbiórek żołnierzy rezerwy i ich dowóz do rejonów określonych przez wojskowego komendanta uzupełnień.
8. Organizowanie akcji kurierskich w celu doręczenia żołnierzom rezerwy dokumentów powołania do czynnej służby wojskowej i na ćwiczenia mobilizacyjne.
9. Organizowanie akcji ratowniczych w stanach nadzwyczajnych.

5.4. Rezerwy państwowe i cele programu mobilizacji gospodarki

Rezerwy państwowe – to wyodrębniony majątek skarbu państwa – tworzone są z surowców, materiałów, paliw, maszyn, półproduktów rolnych, żywnościowych, produktów leczniczych i wyrobów medycznych, a także z innych

wyrobów niezbędnych do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności.

Rezerwy mobilizacyjne tworzą:

- ▶ ministrowie,
- ▶ kierownicy urzędów centralnych,
- ▶ prezesi Agencji Rezerw Materiałowych i Rynku Rolnego.

Rezerwy gospodarcze tworzą:

- ▶ ministrowie gospodarki i zdrowia w ramach Agencji Rezerw Materiałowych,
- ▶ prezes Agencji Rynku Rolnego,
- ▶ inni ministrowie i kierownicy urzędów centralnych, wojewódzkich.

Ustawa z 30.05.1996 r. o rezerwach państwowych oraz zapasach obowiązkowych paliw

REZERWY PAŃSTWOWE

wyodrębniony majątek Skarbu Państwa

źródło: Ustawa o rezerwach państwowych DzU nr 90 z dnia 26.07.1996 r.
Rozporządzenie RM z 26.01.1998 r. DzU nr 5 z 1998 r.

REZERWY MOBILIZACYJNE

W MAGAZYNACH - AGENCJACH

ARTYKUŁY ROLNO-SPOŻYWCZE:

- zboża, groch, mięso mrożone, cukier, spirytus,
- konserwy, tłuszcze zwierzęce i roślinne.

PRODUKTY NAFTOWE:

- benzyna lotnicza, benzyna samochodowa,
- olej napędowy, oleje i smary stałe.

PRODUKTY SPECJALNE:

- papierosy i zapalki,
- środki czystości i utrzymania higieny.

REZERWY GOSPODARCZE

U PRODUCENTA CZĘŚĆ ZASTRZEŻONA DLA SZ

LEKI I MATERIAŁY MEDYCZNO-SANITARNE O KRÓTKICH TERMINACH PRZECHOWYWANIA:

- antybiotyki, surowica, szczepionki,
- środki przeciwbólowe, plazma, krew,
- materiały rentgenowskie.

MATERIAŁOWE REZERWY W PRZEMYSŁE:

- materiały wybuchowe,
- aparaty prądowtórce, akumulatory i baterie,
- urządzenia do wydobywania i oczyszczania wody pitnej,
- rezerwy komunikacyjne, służby zdrowia, górnictwa i energetyki,
- mosty drogowe i kolejowe, wiadukty, szyny,
- radiostacje, telefony i centrale telefoniczne,
- rury, blachy i narzędzia,
- kauczuk i bawełna,
- farby, lakiery, cement, cegła,
- włókna i tworzywa sztuczne.

CELE PROGRAMU MOBILIZACJI GOSPODARKI (PMG)

- 1. W PMG ustalone są zadania i obowiązki organów administracji rządowej oraz dla przedsiębiorstw (spółek) w zakresie zabezpieczenia podstawowych potrzeb bytowych ludności oraz zaspokojenia potrzeb obronnych państwa określonych przez Siły Zbrojne RP, jednostki organizacyjne służb ochrony bezpieczeństwa państwa oraz przez jednostki organizacyjne podległe lub podporządkowane ministrowi właściwemu ds. wewnętrznych oraz sprawiedliwości.**

- 2. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających:**
  - 2.1. zapewnienie podstawowych warunków bytowych ludności oraz jej ochrony w okresie kryzysu i wojny.**

  - 2.2. realizację zwiększonych zadań na rzecz obronności w okresie kryzysu i wojny.**

  - 2.3. funkcjonowanie podstawowych dziedzin gospodarki w warunkach zaistnienia stanów nadzwyczajnych (klęski żywiołowej, stanu wyjątkowego i wojennego).**

- 3. Skoordynowanie działań w zakresie realizacji przygotowań mobilizacyjnych w GN oraz określenie niezbędnych środków finansowych do ich realizacji.**

PLAN OPERACYJNY FUNKCJONOWANIA

.....
kogo

**w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa
i w czasie wojny**

- 1. WYZWANIA I ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA.**
- 2. WYPIS Z MYŚLI PRZEWODNIEJ DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH PRZEZ ORGAN WYŻSZEGO SZCZEBLA.**
- 3. OCENA ZAGROŻEŃ ORGANU WYKONUJĄCEGO PLAN OPERACYJNY.**
- 4. ZADANIA OPERACYJNE.**
- 5. ZAMIAR REALIZACJI ZADAŃ OPERACYJNYCH WŁASNYCH ORAZ PODLEGŁYCH I NADZOROWANYCH JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH.**
- 6. PRZEDSIĘWZIĘCIA I PROCEDURY PRZYGOTOWANIA KRYZYSOWEGO.**
- 7. KIEROWANIE.**
- 8. ORGANIZACJA WSPÓLDZIAŁANIA.**
- 9. DODATKOWE USTALENIA ORGANIZACYJNE**

PROGRAM PRZYGOTOWAŃ OBRONNYCH

kogo

w programie obronnym ujmuje się zadania związane z realizacją:

1. Celów sił zbrojnych i wymagań długoterminowych przyjętych przez Rzeczypospolitą Polską.
2. Obowiązków państwa gospodarza.
3. Świadczeń na rzecz obrony, w tym świadczeń szczególnych.
4. Tworzenia rezerw państwowych mobilizacyjnych i stanów zastrzeżonych rezerw państwowych gospodarczych oraz gospodarowania nimi.
5. Budowy, modernizacji i utrzymywania stanowisk kierowania.
6. Przygotowania środków transportowych na potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i jednostek zmilitaryzowanych.
7. Budowy i utrzymywania dróg i szlaków komunikacyjnych o znaczeniu obronnym.
8. Utrzymanie portów żeglugi morskiej i śródlądowej.
9. Dostosowania systemów łączności do potrzeb obronnych.
10. Rozbudowy i utrzymywania systemów alarmowania i powiadamiania.
11. Budowy i utrzymywania ośrodków wykrywania i analizy skażeń oraz zakażeń.
12. Budowy i utrzymywania awaryjnych ujęć wody pitnej.
13. Gromadzenia i utrzymywania sprzętu przeznaczonego na potrzeby stanowisk kierowania, jednostek zmilitaryzowanych i formacji obrony cywilnej.
14. Ochrony obiektów o szczególnym znaczeniu dla bezpieczeństwa i obronności państwa.
15. Szkolenia obronnego.
16. Innych zadań obronnych.

ZAKOŃCZENIE

W materiale przedstawione zostały problemy dotyczące bezpieczeństwa i obronności państwa, które powinny być uświadamiane społeczeństwu (jednostce) w kontekście wystąpienia możliwych zagrożeń stanowiących o naszym bycie i obowiązkach do ich zapobiegania.

Prezentowane przepisy prawne dotyczące stanów nadzwyczajnych w RP są nowością, które skutecznie należy wdrażać patrząc przez pryzmat zaistniałych klęsk żywiołowych, stanu wojennego oraz obserwacji niebezpieczeństw występujących na co dzień.

Funkcjonująca już od trzydziestu sześciu lat ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP stanowi źródło informacji prawnej dla obywateli, na których ciążyą obowiązki obrony państwa w obliczu zagrożeń i kryzysów, głównie społecznych, gospodarczych (ekonomicznych) i militarnych. Ustawa, kierunkuje obszary obronności Polski w obliczu zagrożeń i kryzysów i daje delegacje Radzie Ministrów oraz poszczególnym kierownikom resortów (działów gospodarki narodowej) do uszczegółowienia zadań w sferze utrzymania i podwyższania gotowości obronnej państwa, a w tym organizowania zadań na rzecz obronności przez podmioty administracyjno-gospodarcze w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Podstawą do zbiorczego uszczegółowienia tych zadań jest programowanie mobilizacji gospodarki, które nie nakłada zadań, lecz stanowi zbiór zadań i informacji w układzie przedmiotowo-podmiotowym, na podstawie którego organy administracji rządowej mogą nakładać zadania na rzecz obronności RP.

Przyswojenie sobie treści przedstawionych w tym opracowaniu pozwoli czytelnikowi zrozumieć ogrom problemów dotyczących bezpieczeństwa i obronności państwa.

BIBLIOGRAFIA

- Kaczmarek J., Myśl Wojskowa nr 5 z 2002 r.
- Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r.
- Rozporządzenie MON z 16.10.1994 r. w sprawie zasad określania zdolności do służby wojskowej (DzU nr 31 z 1994 r.)
- Rozporządzenie MSWiA oraz MON w sprawie poboru (DzU nr 97 z 2002 r.)
- Rozporządzenie RM w sprawie komisji lekarskich (DzU nr 16 z 2000 r.)
- Rozporządzenie RM w sprawie reklamowania osób od obowiązku pełnienia służby wojskowej w czasie ogłoszenia mobilizacji i wojny (DzU nr 115 z 2002 r. poz. 997)
- Rozporządzenie RM w sprawie udzielania odroczeń od służby wojskowej (DzU nr 5 z 11.01.2000 r. poz. 54)
- Rozporządzenie RM z 3.07.2002 r. w sprawie wzorów kart powołania i kart mobilizacyjnych oraz ich przeznaczenia, a także wzorów obwieszczeń (DzU nr 1242 z dnia 3.08.2002 r. poz. 1060)
- Rozporządzenie RM z 5.02.2002 r. w sprawie świadczeń na rzecz obrony (DzU nr 18 z 2002 r. poz. 168)
- Rozporządzenie RM z dnia 11.02.2002 r. w sprawie wykazu przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym (DzU nr 13 z 2002 r. poz. 122)
- Rozporządzenie RM z dnia 21.05.2002 r. w sprawie mobilizacji jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na rzecz obronności lub bezpieczeństwa państwa (DzU nr 76 z 2002 r. poz. 707)

- Rozporządzenie z 3.12.2002 r. w sprawie sposobów tworzenia zespołów kryzysowych (DzU nr 215 z 2002 r. poz. 1818)
- Słownik terminów bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002 r.
- Strategia bezpieczeństwa RP z 4.01.2000 r., MON, Warszawa 2000 r.
- Strategia obronności RP z 23.05.2000 r., MON, Warszawa 2000 r.
- Uchwała KOK nr 01/75 z 17.04.1975 r. (znowelizowana w dniu 2.09.1997 r.) w sprawie gotowości obronnej państwa
- Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP z 21 listopada 1967 r. (DzU nr 21 z 2002 r. poz. 2005)
- Ustawa o stanie klęski żywiołowej z dnia 18.04.2002 r. (DzU nr 62 z 2002 r. poz. 558)
- Ustawa o stanie wojennym z 29.09.2002 r. (DzU nr 156 z 2002 r. poz. 1301)
- Ustawa o stanie wyjątkowym z 26.04.2002 r. (DzU nr 113 z 2002 r. poz. 985)
- Ustawa z 23.08.2001 r. (znowelizowana 16.07.2002 r.) o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorstwa (DzU nr 122 z 2001 r. poz. 122)
- Ustawa z 25.06.1998 r. o administracji wojewódzkiej (DzU nr 91 z 1998 r. poz. 577)
- Wojnarowski J., Siły Zbrojne RP – Zasadnicze ogniwo utrzymania gotowości obronnej państwa „GÓP-2001”, „GOP-2002”, AON, Warszawa
- Wojnarowski J., Utrzymanie i podnoszenie gotowości obronnej państwa w sytuacjach kryzysowych, AON, Warszawa 2002 r.

Druk AON zam. nr 356/WW

